

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE FEDERAL RESERVE
SYSTEM, HAZİNENİN BANKALAR İLE MÜNASEBETİ VE
HARBİN BU SAHADA DOĞURDUĞU İNKİŞAFLAR**

Yazan: Bülent YAZICI

Vaşington Büyük Elçiliği Maliye Müşaviri

P L A N

FASIL I — FEDERAL RESERVE SYSTEM'İN TEŞKİLÂTI

İdare Meclisi
Federal Reserve Bankaları
Federal Serbest Piyasa Komitesi
Federal İstişare Encümeni
Aza Bankalar

FASIL II — FEDERAL RESERVE SYSTEM'İN VAZİFELERİ

Federal Reserve System'in Mutad Servisleri
İhtiyatların muhafazası
Tedavül için nakit temini
Naktin Tedavüle Giriş Şekli
Tahsilât, Takas ve Transfer işleri
Mürakabe Vazifeleri

FASIL III — HAZİNE VE FEDERAL RESERVE SYSTEM

Hazine Mümessilliği
Federal Reserve Bankalarına ve diğer umumî depositaire-
lere şamil hükümler
Depositare Aza Bankalara Müteallik ahkâm
Devlet Çeklerinin ve Varanlarının Tediyesi
Hususî Depositare'lere Şamil ahkâm
Mevkuf vergile Depositare'lerine ait ahkâm
Devlet Borcu ve Federal Reserve Bankaları
Harp dolayısıyla Federal Reserve Bankalarına mevdu işler

FASIL IV — FEDERAL RESERVE SYSTEM AZASI BANKALARIN İHTİYATLARI

Tarihçe ve Esbabı Mucibe
İhtiyatlara Müteallik Hükümler

FASIL V — AZA BANKA İHTİYATLARININ GENİŞLEME VE DARALMASI

Aza Bankalara İskonto ve Avans
İskonto Hadleri
Piyasada Menkul Kıymetler Alım ve Satımı
Aza Bankaların Kredi İmkânları ile Federal Reserve Bank Kredisi
Aza Banka İhtiyatlarının Terekküp Şekli
Altın ve Federal Reserve Kredisi

FASIL VI — FEDERAL RESERVE MAKAMATININ SALÂHİYETLERİ
Federal Reserve Bank Kredisinin Mahiyeti

FASIL VII — FEDERAL RESERVE SYSTEM AZA BANKALARI İHTİYATLARI VE ALÂKALI UNSURLAR

Aza Bankalar İhtiyatları
Altın ve Federal Reserve Bank Kredisi
Tedavüldeki Nakit ve Hazine Mevcudu

FASIL VIII — SPEKÜLASYON VE İSTİHLÂK KREDİLERİ MUVACEHESİNDE FEDERAL RESERVE SYSTEM

FASIL IX — FEDERAL RESERVE BANKALARININ AKTİF VE PASİFİ

Aktif Hesapları Hakkında İzahat
Pasif hesapları Hakkında İzahat
Sermaye Hesapları Hakkında İzahat

NETİCE

G İ R İ Ş

Bu etüd Amerika Birleşik Devletleri Hazinesinin Bankalarla olan münasebetlerini tetkik ve izah maksadile hazırlanmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde hazinenin bankalarla muamelâtı yalnız merkez bankasına ve merkez bankasının bulunduğu yerlerde bir tek bankaya inhisar

etmediğinden teşkikata daha geniş bir veçhe vermek zarureti hasıl olmuştur. Amerikada mevcut bankacılık ve bilhassa merkez bankacılığı sisteminin ana hatlarını tetkik etmeden hazinenin bankalarla olan muamelâtını izaha imkân yoktur. Bütün bankacılık sisteminin tetkiki ise bir kaç ciltlik büyük bir eserin mevzuunu teşkil edebilir. Binaenaleyh Amerikan bankacılık sisteminin temelini teşkil Federal Reserve Sisteminin, hazine muamelâtınının bu sisteme intibak tarzı tebarüz ettirilerek, tetkik ve izahı ile iktifa etmek zarureti hasıl olmuştur. İşbu etüdde Federal Reserve System'in ana hatları izah edilmiş ve hazinenin bankalarla olan münasebetleri üzerinde ehemmiyetle durulmuştur.

FASIL I

Federal Reserve System'in Teşkilâtı:

Federal Reserve System 1914 de teşekkül etmiştir. Sistem aşağıdaki unsurlardan tereküp eder:

- 1 — İdare Meclisi
- 2 — On iki Federal Reserve Bankası
- 3 — Federal Serbest Piyasa Komitesi
- 4 — Federal İstişare Encümeni
- 5 — Aza Bankaları

Federal Reserve Bankalarının siyaseti, Federal Reserve Makamları ismini alan ilk üç unsur tarafından tesbit edilir.

İdare Meclisi:

İdare meclisi yedi azadan tereküp eder. Azalar Cumhuriyet Reisi tarafından tayin ve bu tayin keyfiyeti Ayan Meclisi tarafından tasdik edilir. Azaların hizmet müddetleri on dörder senedir. İdare meclisinin vazifesi memleketin ticaret, sanayi ve ziraatına makul bedel mukabilinde kâfi miktarda kredi temin etmektir. İdare meclisi on iki Federal Reserve Bank'ın faaliyetini murakabe eder. Merkezi Vaşington'dadır.

Federal Reserve Bankaları:

Federal Reserve Bankaları ile, bunların şubeleri ve muntakaları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

<u>Banka</u>	<u>Şubeler</u>	<u>Mıntıka</u>
Boston	Yok	1 inci mintıka
New York	«	2 nci mintıka
Filadelfiya	«	3 üncü mintıka
Cleveland	Cincinnati	4 üncü mintıka
	Pittsburg	
Richmond	Baltimore	5 inci mintıka
	Charlotte	
Atlanta	Birmingham	6 ncı mintıka
	Jacksonville	
	Nashville	
	New Orleans	
	Savannah	
Şikago	Detroit	7 nci mintıka
Saint Louise	Little Rock	8 inci mintıka
	Loisville	
	Memphis	
Minneapolis	Helena	9 uncu mintıka
Kansas City	Denver	10 uncu mintıka
	Oklohoma	
	Omaha	
Dallas	Elpaso	11 nci mintıka
	Houston	
	San Antonio	
San Fransisko	Los Angeles	12 nci mintıka
	Portland	
	Salt Lake City	
	Seattle	

On iki Federal Reserve Bank'ın her biri ayrı bir anonim şirkettir. Bu anonim şirketlerin diğer anonim şirketlerden başlıca farkları, kazanç gayesi gütmemeleri ve azaları bulunan bankaların salâhiyetlerinin mahdut olmasıdır.

Her Federal Reserve Bank'ın dokuz idare meclisi azası vardır. Azalar üçerden A, B, C guruplarına ayrılmışlardır. A ve B sınıfı aza, bankaları tarafından intihap edilmektedir. Her sınıftan bir aza küçük bankalar, bir aza orta bankalar ve bir aza büyük bankalar tarafından intihap edilmektedir. A sınıfı azalar bankacı olabilirler. B sınıfı azalar mintıka dahilinde fiilen ticaret, ziraat ve sanayi ile meşgul olup her hangi bir banka idare meclisi azası, müdürü veya memuru olmayan zevat arasından seçi-

lır. C sınıfı azalar Federal Reserve System İdare Meclisi tarafından seçilir. Bu azaların da her hangi bir banka idare meclisi azası, müdürü veya memuru olmamaları lâzımdır. İdare meclisi reisliğine C sınıfı azalarından biri, Federal Reserve System İdare Meclisince, reis tayin edilir.

İdare meclisi bankanın idaresinden mesul olup müdür ve memurları tayin eder. Umum müdür ile birinci umum müdür muavininin tayinlerinin, Federal Reserve System İdare Meclisince tasvibi lâzımdır. Federal Reserve Bank şubelerinin ayrıca birer idare meclisleri vardır. Bunların ekseriyeti Federal Reserve Bankasınca ve bakiyesi Federal Reserve System İdare Meclisince seçilir.

Ademi merkezîyet, Federal Reserve Systemin en mühim vasıflarından biridir. Her Federal Reserve Bankası ve şubesi bütün memlekete şamil bir sistemin parçası olduğu gibi mahalî ve muntıkavî bir müessesedir. Bu bankaların faaliyeti buldukları muntıkaya inhisar eder.

Federal Reserve Bankaları masrafları karşılayacak, senede yüzde 6 nisbetinde temettü tevzi edebilecek, Birleşik Devletler Hazinesine aidat ödeyebilecek ve lüzumlu ihtiyatları tesis edebilecek kadar bir gelir temin eder. Bu suretle tesis edilmiş olan ihtiyatlar, bankalar tasfiye edildiği takdirde hazineye intikal eder.

Federal Serbest Piyasa Komitesi:

Memleketin ticarî ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda kredinin esaslarını temin etmek maksadile Federal Reserve Bankalarının giriştikleri devlet obligasyonları ve sair menkul kıymetler alım ve satımını idare etmek üzere bir Federal Serbest Piyasa Komitesi kurulmuştur. Bu komite, Federal Reserve System İdare Meclisinin yedi azasından ve Federal Reserve Bankalarının baş mümessilinden tereküp eder.

Federal İstişare Encümeni:

Federal istişare encümeni on iki azadan tereküp eder. Federal Reserve Bankaları, meclisi idareleri vasıtasıyla her sene bir aza intihap ederler. Encümen senede en az dört defa Vaşington'da içtima eder. Encümen, Federal Reserve System İdare Meclisi ile umumî iktisadî şartlar hakkında müzakerede ve Federal Reserve Systemin faaliyeti hakkında tavsiyelerde bulunur. Bu encümenin tavsiyeleri tamamen istişarî mahiyetindedir.

Aza Bankalar:

Bütün «National Bank»lar sistemin azasıdır. State Bankaları ile Trust Company'lerden talip olup lüzumlu şeraiti haiz buldukları tesbit edilenler de azalığa kabul edilirler.

31/12/1946 da Amerika'da mevcut 14,585 bankadan 6,900 adedi Federal Reserve System'e azadır. Aynı tarihte Amerika Birleşik Devletlerindeki umumî banka mevduatı 155,902 milyon dolara baliğ olmakta ve bunun 118,170 doları aza bankalara yatırılmış bulunmaktadır. Bu suretle umumî mevduatın yüzde 75 i Federal Reserve Systemi azaları yedinde bulunmaktadır.

Aza bankalar, sermaye ve ihtiyatları yekûnunun yüzde üçüne müsavî miktarda Federal Reserve Bank hisse senedlerine sahip olmak mecburiyetindedirler. Bu hisse senedleri satılmaz, transfer edilemez ve karşılık olarak gösterilemez; ancak Federal Reserve Bankalarına devir suretile elden çıkarılabilir.

Aza bankalar mevduat karşılığı olarak muntıkaları Federal Reserve Bankasında bir ihtiyat bulundurmamak mecburiyetindedir. Bu ihtiyatların mevduata nisbeti, aza bankanın kâin olduğu mahal ve mevduatın mahiyetine göre değişmektedir. Kısa vadeli mevduat için Federal Reserve Bankalarına tevdi icabeden ihtiyatların nisbeti uzun vadeli için bulundurulması icabeden ihtiyatlar nisbetine nazaran yüksektir. Büyük şehirlerdeki bankalar küçük şehirlerdeki ve ziraî muntikalardaki bankalara nazaran daha yüksek nisbette ihtiyat bulundurmamak mecburiyetindedirler. Halen mer'î olan ihtiyat nisbetleri vadesiz mevduatta New York ve Şikago bankalarında ve diğer Federal Reserve Bankası bulunan şehirlerde yüzde 20, taşra bankaları için yüzde 14 ve vadeli mevduatta ise bütün aza bankalar için yüzde 6 dır.

Aza bankalar kanunî nisbetin fevkinde ihtiyat bulundurabilirler ve nitekim bulundurmaktadırlar. 31/12/1938 de bu bankaların ihtiyatları takriben 9 milyar dolara baliğ iken bunun 3 milyar doları nizamî nisbetlerin fevkinde idi. 23/7/1947 de ise Federal Reserve Bankalarına mevdu ihtiyatlar 16,244 milyon dolara baliğ olmakta ve bunun ancak 698 milyon doları nizamî ihtiyatların fevkinde bulunmaktadır. Federal Reserve Banklar bu ihtiyat tevdiatı mukabilinde faiz vermemektedirler.

FASIL: II

Federal Reserve Systemin Vazifeleri:

Bankalar Federal Reserve Systemin tesisinden evvel ihtiyatlarını kasalarında veya diğer bankalar nezdinde mevduat şeklinde muhafaza etmekte idiler. Küçük bankalar ve ziraî muntikalardaki bankalar ihtiyatlarını Yew York, Şikago ve Saint Louis şehirlerindeki bankalarda muhafaza

etmek itiyadında idiler. İktisadî şartlar bankaları ihtiyatlarını kullanmazsa zorladığı zaman bunlar, büyük bankalara müracaat ederek ihtiyatlarından bir kısmını geri almak zaruretini duyuyorlardı. Bu talepler bazan geniş ve şiddetli bir mahiyet iktisap etmekte idi. Büyük merkezlerdeki bankaların kasa mevcutları kendi ihtiyatlarını teşkil ettiğinden bu talebi durduracak tedabir almak mecburiyetinde kalıyorlardı. Büyük bankaların encaisse'lerini korumak için almak zorunda kaldıkları tedbirler ikrazatı tatil etmek ve piyasaya menkul kıymetler satmak ve saire idi. Bu tedbirlerin neticesi olarak menkul kıymetler fiyatları düşünmekte, faiz nisbetleri şiddetle yükselmekte, istikraz güçleşmekte ve ikrazatın tasfiyesi icabetmektedir..

Bu nevi krizler muayyen fasılalarla tekerrür etmekte idi. 1907 de vukubulan buhran mutaddan fazla şiddetli olduğundan vaziyetin tetkiki için parlamanter bir komisyon tayin edildi. Bu komisyonun yaptığı tetkikat neticesinde, halen mevcut Federal Reserve System 23 Aralık 1913 tarihli kanunla teessüs etmiştir.

Aza bankalar ihtiyatlarını Federal Reserve Bankalarında bulundurmamak suretile bir bankada hesabı carisi bulunan şahıslar vaziyetine girmişlerdir. Kanunî ihtiyat nisbetleri hakikî ihtiyaçların fevkinde tayin edildiğinden bankalar ellerindeki mebalığın büyük bir kısmını Federal Reserve Bankalarına tevdi etmek zorundadırlar. Bu suretle Federal Reserve Bankaları aza bankaların ikraz ve plasman faaliyetine müessir olabilecek bir duruma girmişlerdir. Bir banka nizamî nisbetlerin fevkinde ihtiyatları buldukları kredi verebilecek vaziyettedir. İhtiyatları bu nisbetlerin hadleri dahilinde oldukça banka yeni kredileri açabilmek için başka taraftan istikraz akdi zaruretindedir. Federal Reserve System makamlarının, bazı kanunî hadler dairesinde ihtiyat nisbetlerini arttırmak veya azaltmak selâhiyeti bulunduğu nazaran, bunlar bankaların ikraz kudretleri üzerinde müessir olabilecek vaziyettedirler. Federal Reserve Systemin bu vazifesine merkez bankacılığı vazifeleri demek doğru olur.

Federal Reserve Systemin faaliyetini iki geniş kısma ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi her sahadaki iktisadî faaliyete —ticarî, zirai ve sınaî— elverişli nakit ve kredi şartlarının teminidir. Bu işler routine mahiyetinde olmayıp zaman zaman bazı mukarrerat ittihazını icap ettirir. Bu işler arasında aza bankalara ikrazat, serbest piyasa muameleleri (open market operations), ihtiyat nisbetlerinin tayini, iskonto hadlerinin ve diğer işlere ait nizamatin tesbitidir. İkinci gurup işler ise Federal Reserve System'in aza bankalara, Birleşik Devletler Hükümetine ve müessesatına ve halka yaptığı mutad servislerdir. Bunların başlıcaları; aza bankaların ihtiyatlarının muhafazası, tedavül için banknot temini, çekle-

rin tahsil ve takasını teşkil, aza bankaların mürakabesi ve bu bankalardan vaziyet cetvelleri ve raporlar alınması, Birleşik Devletler Hükümetinin ve müessesatının veznedarlığının ve malî mümessillığının ifasıdır. Mutad servisler Federal Reserve Bankalarının faaliyetinin kısmı azamını teşkil ettiğinden evvelâ bunlar tetkik edilecektir.

FEDERAL RESERVE SYSTEMİN MUTAD SERVİSLERİ

İhtiyatların muhafazası :

Federal Reserve Systemin başlıca vazifelerinden biri aza bankalar kanunî ihtiyatlarını muhafaza etmektir. Yukarıda tebarüz ettirildiği veçhile bankalar kanunî ihtiyatlarının fevkinde Federal Reserve Bankalarına tevdiatta bulunmaktadır. Bu hal Federal Reserve Bankalarını azalarının veznedarı vaziyetine sokmaktadır. İşbu veznedarlık vazifesi Federal Reserve Systemi bankalara ve piyasaya efektif nakit temin etmek mecburiyetinde bırakmaktadır.

Tedavül İçin Nakit Temini:

Tedavüldeki nakit:

30 Haziran 1947 tarihinde fiilen tedavüldeki nakit aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Nakit nevi	Miktar (Milyon dolar)
Altın tastiknameleri	48
Federal Reserve Notları	23,999
Hazine evrakı naktiyesi	4,250
Gümüş dolar	148
Gümüş tastiknameleri ve 1890 hazine evrakı naktiyesi	2,062
Gümüş ufaklık para	876
Diğer ufaklık para	331
Birleşik devletler evrakı naktiyesi	320
Federal Reserve Banknotları	406
Millî bankalar banknotları	106
Yekûn	28,297
	milyon dolar

Hazinede Mevcut Nakit :

30 Haziran 1947 de Hazinede mevcut nakit aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Nevi	Altın ve Gümüş	Hazine nakit	Federal Reserve
	tastiknameleri	Hazine nakit	Bankaları için
	karşılığı	mevcudu	hazinede hıfz
			edilen
	— M i l y o n d o l a r —		
Altın	20,087	1,180	17,224
Altın tastiknameleri	—	—	—
Federal Reserve notları	—	67	—
Hazine evrakı naktiyesi	2,232	68	—
Gümüş dolar	308	34	—
Gümüş külçe	1,924	—	—
Gümüş ufaklık	—	20	—
Diğer ufaklık	—	11	—
Birleşik Devletler notları	—	3	—
Federal Reserve banknotları	—	1	—
Millî Bankaları notları	—	—	—
Yekûn	22,319	1,314	17,224

Federal Reserve Bankalarında Mevcut Nakit:

30 Haziran 1946 da Federal Reserve Bankaları ve şubelerinde mevcut nakit miktarları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Nevi	Milyon dolar
Altın tastiknameleri	2,815
Federal Reserve notları	715
Hazine evrakı naktiyesi	234
Gümüş dolar	3
Gümüş tastiknameleri ve 1890 tarihli hazine evrakı naktiyesi	170
Gümüş ufaklık	27
Diğer ufaklık	7
Birleşik devletler evrakı naktiyesi	23
Federal Reserve Banknotları	3
Millî bankalar banknotları	1
Y e k û n	3,764

«Federal Reserve Notes» ismini alan ve Federal Reserve Bankalarınınca tedavüle vazdedilen banknotlar, Birleşik Devletler hükümetinin bir ob-

ligasyonu olduğu gibi ihracı yapmış olan Federal Reserve Bankasının aktifleri üzerinde birinci derecede bir hak teşkil eder. Federal Reserve notlarının karşılığı altın tasdiknameleri, Federal Reserve kanununa göre iskontoya kabul edilen ticarî senedat ve Birleşik Devletler Hazinesinin obligasyonlarıdır. Tedavüldeki Federal Reserve notlarının karşılığının yüzde 25 ini altın tasdiknamelerinin teşkil etmesi lâzımdır. Altın tasdiknameleri hazinece ihraç edilir. Karşılıkları yüzde yüz altın olup hazinede muhafaza edilir.

30 Haziran 1947 de Hazinede Federal Reserve notlarının karşılığı olarak bulundurulmuş altın tasdiknameleri 17,224 milyon dolara ve Federal Reserve bankalarının mevcudatı meyanında görülen altın tasdiknameleri 2.815 dolara baliğ olmaktadır. Bu suretle tedavüldeki Federal Reserve notlarının karşılığını teşkil edecek 20,039 milyon dolarlık altın tasdiknameleri Federal Reserve Bankalarının emrinde bulunmaktadır. İleride görüleceği veçhile bu altın tasdiknameleri yalnız Federal Reserve notlarının değil, aynı zamanda bu bankalara vaki tevdiatın da aynı nisbet dahilinde ihtiyatını teşkil etmektedir.

Millî bankalar banknotları, eski şekildeki altın tasdiknameleri, 1890 tarihli hazine evrakı naktiyesi, Federal Reserve banknotları (dikkat: Federal Reserve Notları ile Federal Reserve Banknotlarını tefrik etmek lâzımdır.) tedavülden çekilmekte ve bunların yerine Federal Reserve Notları ve gümüş tasdiknameleri ikame edilmektedir.

Yukarıda zikredilen bütün banknot, evrakı naktiye ve meskûkat neveleri kanunî ibra kudretini haizdirler. Evrakı naktiye ve Federal Reserve notları hazine tarafından damga matbaasında tabedilmektedir. Madenî meskûkât ise Filadelfiya, Denver ve San Fransisko darphanelerinde darb edilmektedir.

Harpden evvelki senelerde tedavül hacmi oldukça müstakar iken harp seneleri tedavülde büyük değişiklikler tevliid etmiştir.

<u>Sene</u>	<u>Tedavül</u>	<u>Sene</u>	<u>Tedavül</u>
— M i l y o n D o l a r —			
1933	5.519	1940	8.732
1934	5.536	1941	11.160
1935	5.882	1942	15.410
1936	6.543	1943	25.307
1937	6.550	1945	28.515
1938	6.856	31/1/46	27.917
1939	7.598	30/6/47	28.297

Naktin tedavüle giriş şekli :

Para tedavüle halkın bankadaki hesabından nakit ihtiyaçları için para çekmesi veya yine bankadaki hesaplardan çekilen paralar vasıtasıyla ödenen ücret veya mal bedelleri yolu ile çıkar. Binaenaleyh bütün naktin tedavüle bankalar yolu ile çıktığı muhakkaktır. Bankalardan vaki nakit talepleri zaman zaman mühim temevvüçler arzeder. Amerika'da noel yortularına tekaddüm eden günlerde nakit ihtiyacında mühim artışlar görülür. Zıraf mıntıkalarda hasat zamanında nakit ihtiyacı çoğalır. Mıntıkalara göre arzu edilen naktin mahiyeti değişir. Bazı mıntikalarda istenilen nakit daha ziyade madenî meskûkât halindedir. Amerikanın cenubu garbi mıntikasında mühim miktarda gümüş tedavül etmektedir.

Bankalar buldukları camianın nakit ihtiyacını temin ile mükelleftirler. Aza bankalar nakit ihtiyaçlarını Federal Reserve Bankalarındaki ihtiyat hesaplarından temin ederler. On iki Federal Reserve Bankası bu ihtiyacı karşılamak üzere kasalarında kâfi miktarda nakit bulundurur. Bu nakit Federal Reserve notlarından maada Birleşik Devletler evrakı naktiyesi, gümüş tastiknameleri; gümüş meskûkât ve saireden tereküp eder. Federal Reserve Bankaları kendi notlarını kanun hükümleri dairesinde ihraç suretile hazine evrakı naktiyesini, gümüş tastiknamelerini ve madenî meskûkâtı hazineye borçlanmak suretile temin ederler.

Federal Reserve Sistemi tesis edilinceye kadar banka sistemi ile hazine arasında bir boşluk mevcut olduğundan tedavül hacmi ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde bir elastikiyet iktisap edemiyordu. Bazan şiddetli nakit ihtiyaçlarının derhal karşılanamaması 1907 senesinde olduğu gibi şiddetli krizlere sebebiyet veriyordu.

Tahsilât, Takas ve Transfer İşleri:

Amerikada çek ile tediyaatın nakten yapılan ödemelere nazaran çok fazla olduğu herkesçe malûm bir vakiadır. Meselâ 1938 senesinde on iki Federal Bankası ve şubeleri yekûn itibarile 9 milyar dolar kıymetinde 5 milyar adet evrakı naktiye; banknot ve meskûkât manupiler etmiş iken aynı sene zarfında 232 milyar dolarlık 1 milyar adet çek elden geçirmiştir. Binaenaleyh mezkûr sene zarfında çek ile yapılan tediyaat nakten yapılan tediyaata nazaran kıymet itibarile 25 kere fazladır. Çek istimali Federal Reserve Bankalarının ihtiyat hesapları yolu ile yaptığı takas ve tahsilât dolayısıyla kolaylaşmaktadır. Vaziyeti bir misal ile izah edelim:

Hartford, Connecticut'daki bir tacir Sacramento, California'daki bir tacire sattığı malın bedeli olarak Sacramento'da bir banka üzerine keşide

edilmiş bir çek aldığı takdirde bu çeki Hartford'daki bankasına tevdi eder. Hartford'daki banka bu çeki mıntıkası Federal Reserve Bankası olan Boston F. R. Bankasına yollar. Boston Federal Reserve Bankası çeki San Fransisko Federal Reserve Bankasına mezkûr banka ise Sacramento'daki bankaya irsal eder. Sacramento'daki banka çek muhteviyatını keşidecinin hesabının zimmetine kayıt ve bu meblâğı ya San Fransisko Federal Reserve Bankasına tediye veya mezkûr bankadaki ihtiyat hesabının zimmetine kayıt edilmesine müsaade eder. Bunun üzerine San Fransisko Federal Reserve Bankası bu meblâğı Boston Federal Reserve Bankasının matlubuna kayıt eder. Boston F. R. Bankası çeki Hartford'daki bankanın matlubuna mezkûr banka da çeki tevdi edenin hesabının matlubuna kayıt eder. Bu suretle Amerikanın iki müntehası arasında çekilmiş olan bir çek Federal Reserve System delâletiyle tahsil ve alâkadar hesaplara kayıt edilir.

Federal Reserve System'e aza olmayan bankalar da Federal Reserve bankalarında kliring hesapları bulundurabilirler. Diğer bankalar üzerine keşide edilen ve aza olmayan bir bankaya tevdi edilen çekler mezkûr bankaca Federal Reserve Bankasına gönderilir ve bu hesaba matlup kayıt edilir. Hesap sahibi banka üzerine çekilip başka bankalara tevdi edilen çekler de bu hesaptan ödenir. Federal Reserve Bankaları tarafından çeklerin tahsil ve takası usulleri çok tekemmül ettirilmiş olup bu sayede Amerikada nakli nokut işlerinde büyük bir sürat ve ucuzluk temin edilmiştir.

Federal Reserve Bankaları çeklerden başka poliçe bono ve sair ticari senedatın ve tahvilât kuponlarının tahsili ile de iştilal etmektedir.

Transfer ve tediye muamelelerinde sürat ve suhulet temini maksadı ile Vaşington'da bütün Federal Reserve Bankalarının birer hisseye malik oldukları Interdistrict Settlement Fund (Mıntıka arası tasfiye fonu) adlı bir fon tesis edilmiştir. Telgraf havaleleri ile bu fondan muhtelif Federal Reserve Bankalarının hesapları arasında transferler yapılmaktadır. Günde bir çok milyonlara baliğ olan bu transferlerde hazine muamelâtı da mühim bir yer tutmaktadır.

Mürakabe Vazifeleri :

Federal Reserve kanununun esbabı mucibesine göre kanunun maksatlarından biri Birleşik Devletlere bankacılıkta daha müsmir bir mürakabe sistemi teminidir. Federal Reserve System bu mürakabeyi yalnız olarak ifa etmemekte, diğer mürakabe makamları ile teşriki mesai etmektedir. Nitekim Federal Reserve System'e dahil bankaların ekseriyeti-

ni teşkil eden National Bankların mürakabesi Hazine Nezaretine merbut Para Kontrolörlüğüne (Comptroller of the Currency) mevdudur. Bu merci müfettişlerince bankalarda yapılan tetkikata ait raporlar alâkadar Federal Reserve makamâtınca da görülebilir.

Systeme dahil diğer bütün bankalar State Banks (Eyalet Bankaları) olup bunların mürakabesi mahallî hükümet ile Federal Reserve System tarafından müştereken yapılır. Azalar vaziyetlerini periyodik raporlar ile Federal Reserve makamâtına bildirirler.

Federal Reserve System'e aza olmayıp da mevduatlarını Federal Deposit Insurance Corporation'a sigorta ettirmiş olan bankalar bu şirket ve mahalli hükümet makamları tarafından mürakabe edilir.

Her Federal Reserve Bankasında mntikasındaki aza bankaları teftiş ve mürakabe etmek üzere bir teftiş heyeti bulunduğu gibi Federal Reserve System İdare Meclisinin emrindeki Federal Reserve Bankalarını mürakabe etmek üzere bir teftiş heyeti mevcuttur.

Federal Reserve makamâtı tarafından ifa edilmekte olan diğer mürakabe vazifelerinin başlıcaları şunlardır:

1 — Vadeli ve tasarruf mevduatı için azamî faiz hadleri tesbiti. Bu hüküm bankaların mevduatı celbi için tehlikeli bir rekabete girmelerine mâni olmak maksadile vazedilmiştir. 1 Ocak 1946 danberi meriyette olan azamî faiz nisbetleri aşağıdadır:

Tasarruf mevduatı	yüzde 2.5
Posta tasarruf mevduatı	» 2.5
Altı ay ve daha uzun vadeli mevduat	« 2.5
90 günden 6 aya kadar vadeli mevduat	« 2
90 günden kısa vadeli mevduat	« 1

2 — Federal Reserve makamâtı millî bankalarda Comptroller of the Currency'nin State bankalarında mahallî makamâtın talebi üzerine bankalar kanununa muhalefet ve tehlikeli bankacılık usulleri kullanmak dolayısıyla aza bankaların müdür ve meclisi idare azalarını işten menedebilir. Federal Reserve makamâtı systemin kredi imkânlarından menkûl kıymetler, gayri menkul ve emtia spekülasyonu için istifade eden aza bankaları systemin kredi imkânlarından mahrum edilebilir.

3 — Federal Reserve Makamâtı millî bankalara trust selâhiyeti verebilir.

4 — Federal Reserve makamâtı Holding Company'lere malik oldukları aza banka eshamı için rey haklarını kullanmak selâhiyetini verebilir.

5 — Aza bankalar ancak Federal Reserve makamının müsadesi ile yabancı memleketlerde şube açabilirler. Halen yedi aded bankanın 23 muhtelif memlekette 100 şubesi vardır.

Hazine Mümessiliği Vazifesi

Federal Reserve Systemin en mühim vazifelerinden biri Hazine Mümessiliğidir. Bu bahse ehemmiyeti dolayısıyla ayrı bir fasıl tahsis edilmiştir.

F A S I L   I I I

HAZINE VE FEDERAL RESERVE SYSTEMİ

Hazine Mümessiliği:

Federal Reserve Bankalarının en ağır vazifelerinden biri Hazine mümessiliği işidir. Hazine hesabı carilerinin mühim bir kısmı bu bankalarda olduğu gibi Hazine obligasyonlarının ihraç ve itfası işleri de bu müesseseler tarafından icra edilmektedir.

Hazine tahsilâtı bu bankalara ve Hazine depositaire'liğini deruhte etmiş olan diğer bankalara tevdi edilir. 31. 12. 1945 de Hazinenin bütün bankalara vaki tevdiatı 25,718 milyon dolara baliğ olmakta idi. Bunun 1,674 milyon doları Federal Reserve Bankalarına tevdi edilmiştir.

Hazinenin tediyatı muhasipler tarafından tanzim edilen çekler ile Federal Reserve Bankalarınınca tediye ve Hazine Hesabı Carisine zimmet kayıt edilmektedir. 1944 senesinde Federal Reserve Bankalarına tediye edilmek üzere ibraz edilen Hazine çeklerinin adedi 426,460,000 dir. Federal Reserve bankaları gişelerinde muamele gören devlet obligasyonları kuponları 1944 senesinde 17 milyona baliğ olmuştur.

Amerika Hazinesinden başka Hazine namına mevduat kabul eden müesseseler bütün bankacılık sistemine şamil bir vaziyettir. Bunlar:

- a — Federal Reserve Bankaları ve şubeleri
- b — Umumî depositaire olan aza bankalar
- c — Mahdud depositaire olan aza bankalar
- d — Hususi depositaire olan bankalar
- e — Mevkuf vergiler depositaire'i olan bankalar

Emvali umumiyenin Federal Reserve Bankaları ve Şubelerine hazine hesabı carisine tevdi lâzımdır. Emvali umumiye için umumî depositaire'lik hakkı ancak yakında Federal Reserve Bankası ve şubesi bulunma-

yan mahallerdeki bankalara verilmektedir. Bu depositaire'ler emvali umumiye tahsilâtı akçesine tevdiat olarak kabul ettikleri gibi hazine hesabına tediyatta yapabilirler. Bu depositaire'ler nezdinde bulundurulacak hazine hesabı carisi bakiyeleri bu bankalarca ifa edilen hazine muamelâtına göre tayin edilir. Tediye muhasipleri kendilerine verilen avansları tevdi etmek üzere bu bankalarda resmî hesaplara açtırabilirler.

Mahdut depositaireler ise yalnız tayin edilen azamî hadler dairesinde Birleşik Devletler mahakimi ve posta idarelerinin mevduatını kabul edebilirler.

Depositairesı sıfatını haiz aza bankalar bu sıfatlarını kullanmadan evvel Federal Reserve Bankalarına kabul edecekleri tevdiat ve faizleri yekûnuna müsavi teminat yaptıрмаğa mecburdurlar.

Hususî Depositairesı'le devlet tahvil ve bonoları satışı hasılatını muhafaza ederler. Bu bankalar devlet tahvil ve bonolarının satışı esmamını hazine namına tesis ettikleri bir hesabın matlubuna kayıt ederler. Hazine bu mevduatı vadesizdir. Mamafih hazine bu mebalîği ancak Federal Reserve Bankalarındaki hesabının açığını kapamak için kullanır. Haftada iki defa salı ve perşembe günleri haftanın mütebaki kısmındaki tahsilât ve tediye tahmin edilerek Federal Reserve Bankalarının muhtaç olacakları munzam meblâğ tesbit edilir. Bu mebalîğin hangi bankalardaki hazine hesabı carisinden temin edileceği Federal Reserve Bankalarına bildirilir ve bu bankalar da hazine hesabı carisinin ihtiyaçlarını hususî depositairesı'lerde bu suretle temin ederler. Bu usul sayesinde hususî depositairesı'lerdeki mebalîğ büyük temevvüç göstermez ve bankaların ikraz kudretleri haleldar olmaz.

Nezdlerinde müstahdem çalıştıranlar hizmet erbabı vergilerini tediye ettikleri ücretlerden tevkif ve hazineye tevdi ile mükelleftirler. Bu mükellefler tevkif ettikleri vergileri varidat idarelerine değil ayrı bir sınıf teşkil eden (mevkuf vergiler depositairesı)liği sıfatını haiz bankalara tevdi ederler. Bu bankalarda muayyen miktarlara varan tahsilât derhal Federal Reserve Bankalarındaki hazine hesabı carilerine tevdi edilir.

Federal Reserve Bankaları ve Diğer Umumi Depositairesı'lere Müteallik Ahkâm :

Nakit Tevdii :

Varidat ve gümrük tahsilât idarelerince ve sair tahsil dairelerince tahsil edilen emvali umumiye akçesinin tahsil ile mükellef dairenin bulunduğu şehirde bir Federal Reserve Bankası veya şubesi bulunduğu tak-

dirde bu bankaya veya şubeye, bulunmadığı takdirde o şehirde mevcut umumî depositaire'lerden birine tevdi lâzımdır.

Tahsilât idaresinin kâin olduğu şehirde bir umumî depositaire bulunmadığı takdirde tahsilât akçesi mıntıkanın Federal Reserve Bankasına veya şubesine gönderilir. Vaşington şehrinde bulunan tahsilât idareleri tahsilât akçesini doğrudan doğruya Birleşik Devletler hazinesine gönderirler. Posta havaleleri nakit telâkki olunur.

Çek tevdi

Birleşik Devletler makamatı çekleri tahsil şartına muallak olarak kabul ederler. Tahsil edilmeyen veya tahsilden evvel zayi veya tahrip olan çekler alınmamış telâkki olunur ve o şekilde muamele icra edilir.

Kabul edilecek çekler ancak Birleşik Devletlerin kanunî parası ile tanzim edilmiş olanlardır. Tevdi edilen çekler Federal Reserve Systemin çek tahsil ve takasına ait nizamâtı dairesinde tahsil olunur.

Tahsilât İdareleri her gün aldıkları çekleri merkezlerinin bulunduğu mıntıkanın Federal Reserve Bankasına veya merkezin bulunduğu şehirde bir Federal Reserve Bank şubesi varsa o şubeye gönderirler. Federal Reserve Bankalarına gönderilen çekler aşağıdaki tasnife tabi tutulurlar:

a — Federal Reserve Bankın bulunduğu şehirde kâin bankalar üzerine keşide edilen çekler.

b — Federal Reserve Bankalarının bulunduğu şehir haricinde kâin bankalar üzerine keşide edilen çekler.

c — Varidat nevi itibarile

Tevdi edilen çeklerin ciro edilmiş olması lâzımdır.

Tahsilât idaresi tevdiat ile birlikte her nevi varidat için üç nüsha teslimat müzakeresi (certificate of deposit) tanzim ve bankaya tevdi eder.

Çeklerin Tahsili ve Hazinenin Matlubuna Kaydı :

Tevdi edilen emvali umumiye akçesi nakit, Federal Reserve Bankaları üzerine keşide edilmiş veya tevdi edildikleri gün tahsili kabil çekler halinde olduğu takdirde tevdi tarihinde hazine hesabı carisine matlub kayıt edilir.

İki günden evvel tahsil edilemeyecek çeklerin hazine hesabı carisine matlub kaydı tevdi tarihinden itibaren iki gün müddetle tehir edilebilir.

Tevdiatı kabul eden Federal Reserve Bankasının bulunduğu şehir dışında kâin bankalar üzerine keşide edilen çekler için bu müddet azamî dört güne kadar uzatılabilir.

Federal Reserve Bankaları teslimat müzakerelerini tevdiatın hazine hesabı carisine matlup kayıt edildiği tarihle tasdik ederler.

Teslimat Müzekkereleri :

Federal Reserve Bankaları teslimat müzekkerelerinin tahsilât daire-sine yapılan tasnifine riayet etmek mecburiyetindedir. Teslimat müzekke-resinin birinci nüshası bir bordroya rapten banka tarafından Birleşik Devletler hazinesine gönderilir, ikinci nüshası makbuz ilmühaberi yerine kaim olmak üzere teslimatı yapan makama iade edilir. Üçüncü nüshası ise Federal Reserve Bankasınca evrakı müsbite olarak muhafaza edilir.

Depositaire Aza Bankalara Müteallik Hükümler :

a — Umumî Hükümler :

Umumî depositaire'ler emvali umumiye akçesinin tahsilâtına mahsus muvakkat bir hesap tutamazlar. Kendilerine tevdi edilen mebalîği umu-miye akçesini derhal hazine hesabı carisine matlup kayıt ve mukabilinde tahsilât müzekkerelerine tasdik etmek mecburiyetindedirler. Hazine nazı-rınca ayrıca müsaade edilmedikçe umumî depositaire'ler çek kabul ede-mezler. Bu bankalara ancak nakit veya posta havaleleri tevdi edilecektir.

b — Fazla Mevduat :

Umumî depositaire'ler nezdlerindeki hazine hesabı carisine bakiyesi tayin edilen haddi tecavüz ettiği takdirde bu fazlalığı derhal mntıkası Federal Reserve Bankasına veya bu bankanın göstereceği Federal Re-serve Bank şubesine hazine hesabı carisine yatırılmak üzere devir edile-cektir. Tediye muhasiplerinin aza depositaire bankalar nezdindeki he-saplarının bakiyeleri depositaire tarafından gösterilmiş olan teminat mik-tarını tecavüz ettiği takdirde depositaire keyfiyetten derhal hazine neza-reti tevdiat şubesini habedar eder. Ve fazla mevduatı karşılıyacak temi-natı yatırır.

c — Aza Depositaire Bankalarca Mevduat Mukabili Gösterilecek Teminat :

Umumî depositaire sıfatını haiz olan bankalar hazine mevduatı mik-tarının tamamına tekabül etmek üzere aşağıdaki teminatı yatıracaklardır:

1 — Birleşik Devletlerin her nevi tahvil, bono; borç tastiknamesi ve hazine bonoları bu tahvil; bono; tastiknameleri itibarı kıymetleri ve hazine bonoları (Treasury Bills) vade kıymeti ile,

2 — Federal, Landbank, Porto Rica, District of Columbia tahvilleri ve Filipin adaları borç tasdiknameleri itibarı kıymetleri ile.

3 — Hawai muntikası tahvilleri, itibarı kıymeti tecavüz etmemek üzere piyasa kıymeti ile,

Teminat olarak tevdi edilecek obligasyonlar hazine nezareti menkûl kıymetler şubesine bir mektup ile gönderilir.

d — Mahkeme ve Postahanelere Ait Mebaliğ :

Yalnız Birleşik Devletler mahakimi ile posta müdürlerinin hesabı carilerine yapacakları tevdiatı kabul etmek üzere tayin edilmiş olan mahdud depositaire'ler Birleşik Devletler hesabı carisine kayıt edilmek üzere tevdiat kabul edemezler.

e — Mevduatın faizi :

Depositaires kendilerine tediye edilen emvali umumiye akçesinin günlük bakiyeleri üzerinden senede yüzde iki faiz öderler. Faizler altı ayda bir hesaplanır.

f — Asgari miktardan aşağı düşen bakiyelerin ikmali :

Umumî depositaire'lerden biri nezdindeki hazine hesabı carisi bakiyesi bu hesaptan yapılan tediye dolayısıyla hazine nezaretince tayin edilen asgari hadden aşağı düştüğü takdirde bankanın talebi üzerine hazine tevdiini derhal asgari hadde iblâğ eder. Depositaires ilerde yapacakları tediye tahminine istinaden hazineden para talep edemezler.

Devlet Çek ve Varanlarının Tediyesi :

a — Federal Reserve Bankaları ve Şubeleri :

Federal Reserve Bankaları ve Şubeleri Amerika Birleşik Devletleri hazinesi üzerine çekilen çekleri, usulü veçhile ciro edilmiş olmak, bütün cirolar çeki ibraz eden tarafından garanti edilmek ve anonim şirket halinde bir banka veya trust company tarafından ibraz edilmek şartı ile tediye eder. Ödenen bu çekler hazinedarın tetkik ve tediye şartı ile hazine hesabı carisinin zimmetine kayıt edilir. Federal Reserve Bankaları ve şubeleri tediye muhasipleri namına Amerika Birleşik Devletleri hazinesi üzerine çekilen çekleri bu muhasiplerin hüvyetini tesbit ettikten sonra öderler.

b — Aza Depositaires Bankalar :

Muayyen matlup bakiyeli bir hazine hesabı carisine malik olan bütün aza depositaires bankalar hazine üzerine keşide edilmiş itimada şayan şa-

hıslar tarafından tarafından bütün ciroları garanti edilerek ibraz edilen devlet çeklerini ödemek mecburiyetindedirler. Bu çekler hazinedarın tetkik ve tediyesi şartına muallâk olarak hazine hesabı carisine zimmet kayıt edilebilir. Mamafih bankalar tediye ettikleri çekleri nezdelerindeki hazine hesabı carisinin zimmetine kayıt etmek mecburiyetinde değildirler. Bu çeklerin mezkûr bankalar tarafından tahsil edilmek üzere doğruca hazineye gönderilmesi mümkündür. Tediye muhasiplerince kendi resmî hesaplarına yatırılmak üzere tevdi edilen ve hazine üzerine keşide edilmiş bulunan çekler bu kayıttan müstesnadır.

c — Hazinedar Tarafından Tediye :

Birleşik Devletler Hazinedarı Federal Reserve Bankaları ve şubeleri aza depositaire bankalar tarafından nakte tahvil edilen çekleri aldığı zaman tetkik ve muallâk gördüğü takdirde ödemekten imtina etmek hakkını muhafaza eder.

Hususî Depositaire'lere Müteallik Hükümler :

Emvali umumiye hususî depositaire'leri ünvanını haiz olan bankalar ve Trust Company'ler kendi hesaplarına veya müşterileri hesabına mübayaa ettikleri Birleşik Devletler obligasyonlarının bedellerini hazine namına (War Loan Deposit Account) Harp İstikrazları Mevduatı Hesabı ismi altında açtıkları hesaba matlup kayıt etmek suretile öderler. Bu suretle mezkûr bankalar ve Trust Company'lerce satın alınan devlet obligasyonları için hazineye nakit tediye edilmekte bu müesseselerce kredi yapılmaktadır. İşbu bankaların hazineye bu yolda yapabilecekleri kredi imkânları tahdit edilmemiştir. Federal Reserve Kanununda yapılan tadilat dolayısıyla bankaların bu yoldan yaptıkları krediler ile tahassül eden hazine tevdiatı Federal Insurance Corporation'a sigorta ettirmek ve Federal Reserve System'in tevdiat ihtiyatları gibi şartlara tabi değildir. Bu nevi kredileri tahdit eden yegâne hüküm bazı devlet obligasyonlarının ihracında bunların ticarî bankalarca satın alınamayacağına dair vaz edilen şartlardır.

Bu krediler harbin finansmanında büyük rol oynamıştır. Tedavülde bulunan devlet obligasyonları 1945 senesi sonunda 278,115 milyon dolara balığ olmuştur. Bunun 90.8 milyarının ticarî bankalar yedinde bulunması devlet masraflarının gayet büyük bir kısmının ticarî bankalarca bu nevi krediler vasıtasile finanse edilmiş olduğunu göstermektedir. Harp masraflarından bu kadar mühim bir kısmının ticarî bankalarca finanse edilmiş olması bugün piyasada mevcut enflasyoncu tesirlerin en mühimlerinden biri telâkki edilmektedir.

a — Umumi Hükümler:

1 — Birleşik Devletlerde, Alaska, Hawaii adaları, Puerto Rico; Virgin adaları ve Panama kanalı mıntikasında bulunan bütün anonim şirket haliindeki bankalar ve trust company'ler hususî depositaire olmak için müracaat edebilirler. Usulü dairesinde müsaade istihsal etmemiş olan bankalar hiç bir suretle emvali umumiye tevdiatı kabul edemezler.

2 — Bankalar ve trust company'ler taleplerini mıntıkları Federal Reserve Bankalarına tevdi ederler. Bu maksat için Alaska ve Hawaii, San Fransisko Federal Reserve Bankasına ve Puerto Rico, Virjin adaları ve Panama Kanalı mıntıkası New York Federal Reserve Bankasına merbut telâkki edilir. Talep kabulünü taliplere Federal Reserve Bankaları tebliğ eder.

3 — Hususî depositaire'lik için müracaat eden bankalar ve turst Company'ler mevduatın azamî haddini bildirirken bizzat veya müşterileri hesabına satın alacakları muhtelif nevi devlet obligasyonları kıymetlerini ve mevduat kabulü hakkında banka statüsünde mevcut hükümleri nazarı itibara alırlar.

4 — Hususî depositaire'lerin kabul edebilecekleri azamî mevduat miktarı Hazine Nezaretinin direktifleri dairesinde Federal Reserve Bankalarınınca tayin edilir.

b — Teminat:

Hususî depositaire'ler mevduat kabulüne başlamadan evvel aşağıda gösterilen menkul kıymetlerden tereküp eden teminat göstermeğe mecburdurlar. Teminat miktarı tevdiat yekûnundan aşağı düşemez. Federal Reserve kanununun 12 B maddesi hükmü mucibince sigorta edilen mevduat için teminat gösterilmesine lüzum yoktur. Teminat olarak aşağıdaki kıymetler kabul edilir:

1 — Birleşik Devletlerin ciro edilebilen bütün tahvil, bono, borç tasitnamesi ve hazine bonoları ve bunların muvakkat muharrer kıymetlerinin tamamı ile kabul edilir. İhraç şartlarına göre emvali umumiye tevdiatı teminatı olarak kullanılmalarına müsaade edilmeyen hazine obligasyonları teminat olarak istimal edilemez.

2 — Resülmal ve faizi itibarile Birleşik Devletler hazinesince garanti edilmiş olan obligasyonlar muharrer kıymetlerinin tamamı ile kabul edilir.

3 — Federal Lank Bank, Federal Home Loan Bank ve Federal National Mortgage Association ve sair bu nevi devlet iktisadî teşekküllerinin obligasyonları muharrer kıymetlerinin tamamı ile kabul edilir.

4 — Puerto Rico tahvilleri, Filipin adaları tahvilleri ve borç tasdiknameleri, Hawaii tahvilleri muharrer kıymetini geçmemek üzere piyasa fiatı ile kabul edilirler.

5 — Birleşik Devletlere mensup devletlerden (state) herhangi birinin tahvilleri muharrer kıymetini geçmemek üzere piyasa fiatı ile kabul edilir.

6 — Birleşik Devletlere mensup devletlerden herhangi birinin bono ve borç tasdiknameleri muharrer kıymetlerini geçmemek üzere piyasa fiatının yüzde 90 ı ile kabul edilir.

7 — Mahallî idarenin tahvilleri ve sair obligasyonları Federal Reserve System Meclisi İdaresince muayyen şartları haiz olmak ve Federal Deposits Insurance Corporation tarafından birinci gruba ayrılmış olmak veyahut tahvilât ve sair menkul kıymetleri tetkik ve tasnif ile müstakil ticarî teşekküller tarafından en yüksek üç sınıftan birine ithal edilmek şartile muharrer kıymetlerini geçmemek üzere piyasa fiyatlarının yüzde 90 ı ve mahallî idarelerin diğer obligasyonları muharrer kıymetlerini tecavüz etmemek üzere piyasa fiyatlarının yüzde 80 i ile kabul ederler.

8 — Amerikan anonim şirketlerinin I inci gruba tasnif edilen tahvil, bono ve sair obligasyonları muharrer kıymetlerini tecavüz etmemek üzere piyasa fiyatlarının yüzde 80 i ile kabul edilir.

9 — Ticarî ve ziraî senedat ve banka kabulleri, teminatın yatırıldığı tarihte vadelerine altı aydan fazla bir müddet kalmamış olmak şartile, ve anonim şirket halindeki bankalar ve trust company'lerin bu nevi senedat ile temin edilmiş bonoları (hepsi mıntıka Federal Reserve Bankasınca tasvib edilmek şartile) muharrer kıymetlerinin yüzde 80 i ile kabul edilirler.

Teminat olarak tevdi edilen menkul kıymetlerin tetkik ve tasvibi Hazine Nezaretinin direktifleri altında hareket eden Federal Reserve Bankalarına mevdudur.

c — Teminatın Muhafazası :

Mevduat teminatı olarak kabul edilen bütün menkul kıymetler depositaire'in bulunduğu mıntıka Federal Reserve Bankası veya şubesine tevdi edilir. Federal Reserve Bankası veya şubesi bu menkul kıymetler için tesbit edeceği şartlar dairesinde bir muhafız tayinine salâhiyetlidir.

d — Tevdiat Şekli:

Her hususî depositaire mıntıkası Federal Reserve Bankası için Harp İstikrazları Tevdiat Hesabı adlı bir hesap açmaktadır.

Birleşik Devletler tahvil, bono, borç tasdiknamesi ve hazine bonolarından depositaire veya depositaire vasıtasile müşterileri tarafından muayaa olunanların bedelleri bu hesabın matlubuna kayıt edilmek suretile ödenebilir. Depositaire, bu hesabın matlubuna kayıt suretile tediye yaptığı gün veya daha evvel keyfiyetten mıntıkası Federal Reserve Bankasını haberdar eder. Hususî depositaire nezdinde bu suretle tahassül edecek mevduat yekûnu Federal Reserve Bankasınca tayin edilmiş azamî haddi ve mukabilinde yatırılmış miktarı tecavüz edemez. Federal Reserve kanununun 12 B maddesi mucibince sigorta edilmiş olan tevdiat için teminat aranmaz.

e — Mevduatın çekilmesi :

Bütün mevduat talep vukuunda, ihbara lüzum kalmaksızın, tediye edilir. Talepler Hazine Nazırı tarafından Federal Reserve Bankaları vasıtasile hususî deposite'lere tebliğ edilir.

Mevkuf Vergiler Depositairesine Müteallik Ahkâm:

Nezdinde müstahdem çalıştırıp bir ay zarfında müstahdemün ücretlerinden tevkif ettiği hizmet erbabi vergileri 100 doları tecavüz eden her şahıs bu miktarı ertesi ayın ilk on-günü zarfında depositaire bir bankaya tevdi ve ayrıca her üç ayda bir mıntıkası varidat idaresini bankaya tevdi ettiği hizmet erbabi vergilerinden bir beyanname ile haberdar eder. Bu beyan mükellefin depositaire'den aldığı makbuzların beyannameye raptı suretile tevsik edilir.

a — Depositaires Olabilecek Müesseseler:

Bütün anonim şirket halindeki sigortalı bankalar bu maksat için depositaire sıfatını iktisab edebilirler. Bu sıfatı iktisab etmek istiyen bankalar mıntıkları Federal Reserve Bankası bu talebi tasvib ettiği takdirde banka mevkuf vergiler depositaire'ni sıfatını iktisabeder.

b — Mevkuf Vergiler İçin Tutulacak Hesaplar ve Muamele Usulü :

Her depositaire mıntıkası Federal Reserve Bankası için bir mevkuf vergiler hesabı açacaktır. İş verenlerin bankaya tevdi ettikleri mevkuf vergiler hususî hesabın matlubuna kayıt edilir.

Bu hususî hesabın bakiyesi 5,000 dolara baliğ olunca mevduatın tamamının ertesi iş günü mıntıkası Federal Reserve Bankasına hazine he-

sabı carisine yatırılmak üzere tevdiî lâzımdır. Mamafih Federal Reserve Bankasına günde bir defadan fazla tediye yapılmasına lüzum yoktur. Her ayın son günündeki bakiye tamamen Federal Reserve Bankasına devir edilir. Depositareler mevkuflar vergileri tevdi eden iş verenlere bir makbuz verirler. Bu makbuzlar üç nüsha olarak tanzim edilir. Birinci nüshası vergiyi tevdi eden şahısa, ikinci nüshası depositaire tarafından Federal Reserve Bankasına tahsilât akçesinin tevdiî sırasında mezkûr bankaya verilir. Üçüncü nüsha evrakı müsbite olarak depositaire tarafından muhafaza edilir.

Tahsilât akçeleri Federal Reserve Bankalarına devir edilirken bunların tamamına tekâbül eden makbuz ikinci nüshalarının da Federal Reserve Bankalarına verilmesi lâzımdır.

Mükellef vergiyi depositaire'e ancak nakit veya derhal kabili tahsil bir çek halinde-meselâ depositaire banka üzerine keşide edilmiş bir çek-tevdi edebilir.

c — Depositare'lerin Masrafları:

Mevkuflar vergiler hesapları ile iştigal dolayısıyla bankaların masraflarında hasıl olan artışlar aşağıdaki ki şekilde karşılanır:

1 — Depositare'in kendi fonları ile yüzde iki faizli depositaire tahvilleri almasına müsaade edilir. Bu tahviller Federal Reserve Bankalarına depositaire namına emaneten muhafaza edilmek üzere ihraç edilir.

2 — Hazine depositaire bankada açılacak bir hazine hesabı carisine muayyen bir meblâğ yatırmağı kabul eder. Depositaire bu mevduat ile yüzde 2 faizli depositaire tahvilleri satın alabilir. Bu tahvillerde yukarıda izah edilen şekilde ihraç ve muhafaza edilir.

Her iki usul dairesinde de depositaire tahsis edilecek tahvil miktarları müessesenin son üç ay zarfında mevkuflar vergiler depositaire'i sıfatile yaptığı iş hacmine göre tayin edilir.

Devlet Borcu ve Federal Reserve System:

Federal Reserve Bankalarının Hazine ile alâkalı diğer mühim bir vazife de Devlet borçları ile alâkalıdır. Devlet obligasyonlarının ihracında iştirak taleplerinin kaydı, Hazinesinin talimatı dairesinde taliplere obli-gasyon tahsisi, obligasyonların alıcılara teslimi, obligasyon bedellerinin tahsilât, tahsil edilen meblâğın Hazine hesabı carisine matlup kayıt edilmesi bu müesseselerin başlıca vazifelerindendir.

Vadesi gelen devlet obligasyonlarının ödenmesi, muhtelif kupürler arasında mübadele icrası, faiz kuponlarının ödenmesi, Birleşik Devletler Tasarruf bonolarının ihraç ve tediyesi gibi sair devlet borcu servisleri de Federal Reserve Systemin vazifeleri cümlesindedir.

Harp esnasında Federal Reserve System devlet obligasyonları piyasasında istikrar temini ile tavzif edilmiştir. Federal Reserve Bankaları piyasada nazım rolü oynamışlar ve obligasyonların arz, talep ve gelirinde büyük temevvüçler olmasına mâni olmuşlardır. Üç aya kadar vadeli bonolarda yüzde 0.375 den başlamak ve vadesine göre azamî yüzde 2.5 a çıkmak üzere tesbit edilen faiz nisbetlerinin harp sonrasına kadar idamesi mümkün olmuştur.

Federal Reserve System'e Mevdu Muhtelif Devlet İşleri:

Zafer İkrazatı:

Harp bütün Amerikan sanayiinin, bir devleti andıran büyük anonim şirketlerden, küçük fabrika ve atelyelere kadar, tam randımanla çalışmasını icabettirmiştir. Sınâî müessesattan bir çoğu ve bilhassa küçük fabrika ve atelyeler giriştikleri teahhütleri kabulü katiye kadar finanse edecek durumda değildirler. Bankalar müteahhitlerden devletten alacaklarını karşılık tutarak finansman işine girişmiş iseler de, ihtiyatlı hareket etmek mecburiyetinde kaldıklarından ihtiyacı tamamen karşılayamamışlardır. Bankalar bu finansman işlerinde daha cesaretle hareket edebilmek için bu ikrazatın devlet tarafından garantisini istemişlerdir. Bu arzu muvafık görülerek Federal Reserve Bankaları malî müessesat tarafından harp istihsalini finanse etmek üzere yapılan ikrazatı Hariciye ve Bahriye Nezaretleri ve Deniz Ticareti Komisyonu namına garanti etmeğe memur edilmişlerdir.

Garanti mukriz müessesesinin talebi üzerine borcun henüz ödenmemiş kısmının talep tarihinden on gün zarfında Federal Reserve Bankaları tarafından mübayaa edileceği şeklindedir. Garanti ikrazatı yapan malî müesseselerin Federal Reserve Bankalarına talebi üzerine, ikrazat mevzuu Bahriye Nezareti veya Deniz Ticareti Komisyonunun mümessili ve Federal Reserve Bankasının harp istihsalini için faydalı görüldüğü takdirde, Federal Reserve Bankalarınca verilmiştir.

Garantili ikrazatın azamî faiz nisbeti yüzde beş olarak tesbit edilmiş ve borcu veren malî müessese garanti ücreti olarak aşağıdaki ücretleri Federal Reserve Bankalarına ödemiştir:

Garanti edilen miktarın borca nisbeti	Garanti ücreti Faizin yüzdesi
Yüzde 60 a kadar	yüzde 10
« 65 «	« 12.5
« 70 «	« 15
« 75 «	« 17.5
« 80 «	«...20
« 90 (150,000 dolara kadar)	« 25-30
« 90 dan yukarı	« 30-50

Alınan ücretler alâkadar nezaret ve komisyonlara devir edilmiştir. Federal Reserve Bankaları ancak masraflarını almıştır. 31 Aralık 1945 e kadar tahsil edilen ücretler Harbiye Nezareti için 23,720,000 dolar; Bahriye Nezareti için 7,736,000 dolar ve Deniz Ticaret Komisyonu için 709.000 dolar olmak üzere ceman 31,165,000 dolara baliğ olmuştur. Federal Reserve Bankalarının masrafları ise 3,376,000 dolardan ibaret olmuştur. Zarar vukuunda garantiler alâkadar nezaretlerce ödenmiştir

Nisan 1942 den 1945 senesi sonuna kadar 10.674.433.000 dolarlık 9605 garanti talebi alınmış, bunlardan 10.339.400.000 dolarlık 8757 adedi garanti edilmiştir. 334.833.000 dolarlık 847 talep reddedilmiştir.

Bu garantili ikrazata V-Loans (Zafer İkrazatı) ismi verilmiştir.

Yabancı Sermayelerin Kontrolü :

Harbin muhtelif memleketlere sirayeti ve Avrupanın mihver işgali altına girmesi üzerine abluka yalnız ticarî sahaya değil, malî hususata da teşmil edilmişti. Abluka altında buldukları ilân edilen memleket sakinlerinin Birleşik Devletler arazisindeki nakit, banka mevduatı, menkul kıymetler ve gayrı menkul emval ve ticarî emtia gibi emvali dondurulmuştur. Bu emvale ancak Hazine Nezaretinin müsaadesi ile tasarruf edilebilmiştir. Hazine Nezareti bu iş için geniş teşkilât yapmamış ve mürakabe vazifesini Federal Reserve Bankaları delâletile ifa etmiştir.

Müteferrik :

Devlet iktisadî teşekküllerinin veznedarlığı vazifesi de Federal Reserve Bankalarına mevdudur. Bu vazife yalnız bir hesabı cari tutmak ve bu hesap üzerine çekilen çekleri ödemeğe inhisar etmemekte, bu müesseselere ait menkûl kıymetlerin ve emtia makbuzlarının da muhafazasını icabettirmektedir.

Yabancı merkez bankalarının ve hazinelerinin hesapları New York Federal Reserve Bankası tarafından tutulmaktadır. Mezkûr banka bu

hususlarda diğer Federal Reserve Bankalarının ajanı sıfatile hareket etmektedir. 1934 senesinde bu teşekküllerin Federal Reserve Bankaları nezdindeki hesapları 28 milyon dolardan ibaret iken halen 6850 milyon doları tecavüz etmektedir. Bunun 4 milyarı müteceviz bir kısmı altındadır.

F A S I L IV

FEDERAL RESERVE SYSTEMİ AZASI BANKALARIN İMTİYAZI

Tarihçe ve Mucip Sebepler :

Bir bankacılık sistemindeki mevduatın kısmı azamı bankalar tarafından ikraz edilen veya tahvilât ve sair menkul kıymetler alımı için tediye edilen meblağı temsil eder. Bunun aksine olması ve bankaların kendilerine vaki mevduatı ikrazat için kullanmaları akla gelirse de tediyaatın kısmı azamının çekle yapıldığı memleketlerde vaziyet yukarda tebarüz ettirildiği gibidir. Tedyatta nakit çekten fazla kullanılan yerlerde bankalardaki Mevduatın kısmı azamı halkın bankalara fiilen yatırdıkları paralarından terekkün eder. Federal Reserve Systemin ihtiyatlara ait hükümleri mütalea edilirken bu noktanın daima göz önünde bulundurulması lâzımdır. Bankalarca ikrazat nakden yapılmayıp borçların hesabına matlup kaydedilmesi suretile icra edilir. Bu suretle her ikraz muamelesi bankadaki mevduatı arttırmaktadır. Vaziyeti bir misal ile izah edelim:

Bir müşteri bankadan 1000 Dolar istikraz edip bu meblağı nakden aldığı takdirde bankanın bilançosunu kasa hesabı 1000 dolar eksilir ve alacak senedatı hesabı 1000 dolar çoğalır. Mevduat hesabında bir değişiklik olmaz. Müşteri bu meblâğı nakden almayıp bankadaki hesabın veya tesis ettireceği bir hesaba almayıp bankadaki hesabına veya tesis ettireceği bir hesaba matlup kaydedilmesini istediği takdirde bankanın kasa hesabında bir değişiklik olmaz; buna mukabil ve alacak senedatı hesapları biner dolar artar. Bu suretle ikraz muamelesi bankanın kasa mevcudunu azaltacağı yerde mevduatı arttırmış olur. Bankanın müşterilerinden satın alıp mezkûr müşterinin hesabına matlup kaydedileceği menkul kıymetler muamelesi de bilanço üzerinde aynı tesiri icra eder.

Bu vaziyet bankaların kredi imkânlarının hudutsuzluğuna delâlet etmez. Müşterilerin hesaplarına matlup kaydedilmek üzere yapılan ikrazat mevduatı artırarak bankanın karşılama mecburiyetinde kalacağı tediye taleplerini çoğaltır. Bankanın bu talepleri karşılayabilecek ihtiyatları

bulunması lâzımdır. Türkiye de dahil olmak üzere bir çok memleketlerde ve Federal Reserve'in teessüsünden evvel Amerikada bu ihtiyatlar Bankanın kasalarında nakid, derhal nakte kabili tahvil menkul kıymetler veya diğer bir banka nezdinde mevduat şeklinde muhafaza edilmektedir.

Muhafazkâr bankacılar ibrazında tediye mecburiyetinde oldukları borçları için daima yüksek bir nisbette ihtiyat bulundurulmuş iseler de menabiinden azamî istifade temin etmek isteyen ve tehlikeyi göze almaktan çekinmeyen bazı bankacılar ise ihtiyatlarını çok aşağı indirmekte tereddüt etmemişlerdir. Bu tehlikeli usuller bir çok kereler banka iflâsına sebebiyet vermiş ve tevdiat sahiplerini büyük zararlara sokmuştur. Bu nevi hadiselerin tekerrürünü önlemek için bir çok memleketler asgari ihtiyat nisbetlerini tayin eden hükümler vaz etmişlerdir. Nitekim Bankalar kanunumuz da bu nevi ahkâmı havidir.

Kanunla tesbit edilen asgari ihtiyat nisbetleri elastiki olmamaları dolayısıyla ihtiyacı tamamen karşılayamamıştır, Âmme menfaatları bankaların ikrazata devam etmelerini icabettirdiği bazı anlarda ihtiyat miktarları kanunî asgari hadlere yaklaştığından bankalar krediyi tahdit etmek zaruretini duymuşlardır. Bu tedbir krizlerin şiddetini arttırmıştır. Bir çok acı tecrübeler yalnız ihtiyaçların miktarının tayininin kâfi olmayıp bazı anlarda banka sistemine yeni kredi imkânları vermek icabettiğini göstermiştir. Bu düşünceler Federal Reserve Systemin tesisini intaç etmiştir.

Bu sisteme göre aza bankalar ihtiyatlarını Federal Reserve Bankalarına tevdi etmekte olup Federal Reserve Bankaları da bankaların ihtiyat ihtiyaçlarını kredi veya menkul kıymetler mübayaası suretile temin etmek salâhiyetini haizdir. Bankalar bu suretle kendi ihtiyatlarını muhafazadan varestede kaldıkları gibi Federal Reserve Meclisi İdaresine ihtiyat nisbetlerinin tadili ve aza bankalarına ikrazat salâhiyeti verilmiş olmakla sistemde bir elâstikiyet temin edilmiş ve aynı zamanda Federal Reserve System'e spekülâtif maksatlarla istenilen krediyi tahdit salâhiyeti verilmiştir. Bu suretle Amerikada banka kredisi kontrol altına alınmıştır.

İhtiyatlara Mûteallik Ahkâm :

Federal Reserve kanunu ile verilen salâhiyete istinaden meclisi idare aza bankaların mıntıkları Federal Reserve Bankalarında bulundurmamak mecburiyetinde oldukları ihtiyat nisbetlerini aşağıdaki şekilde tesbit etmiştir:

1 — Merkezi Reserve şehirlerinde (New York ve Şikago) aza banka-

lar vadesiz mevduat için yüzde 20 ve vadeli mevduat için yüzde 6 nisbetinde ihtiyat bulundurmak mecburiyetindedirler.

2 — Diğer Reserve şehirlerindeki aza bankalar vadesiz mevduatları için yüzde 20 ve vadeli mevduat için yüzde 6 nisbetinde ihtiyat bulundurmak mecburiyetindedirler.

3 — Reserve şehirleri haricine bulunan bankalar vadesiz mevduat için yüzde 14 ve vadeli mevduat için yüzde 6 ihtiyat bulundurmak mecburiyetindedirler.

Üçüncü guruba giren bankalar adet itibarile diğer ilk iki guruptaki bankalardan çok daha fazla ise de uhdelerindeki mevduat diğer iki gurubundakinden çok azdır.

30 Haziran 1947 de Federal Reserve Bankalarına tevdi edilmiş olan ihtiyat 16.118.000.000 dolara balığ olmakta ve bunun 4.152.000.000 doları New York bankaları ve 949.000.000 u Şikago bankaları 6.373.000.000 u Reserve şehirleri bankaları ve 4.643.000.000 u küçük şehirler, yani üçüncü gurup bankaları tarafından yatırılmıştır.

30 Haziran 1946 itibarile mevduat rakamları da küçük şehir bankalarının Reserve şehirleri bankalarına nazaran ehemmiyetsizliğini göstermektedir. Bu tarihte vadeli ve vadesiz mevduat yekûnu New York Bankalarında 22.074.000.000, Şikago bankalarıda 4.901.000.000, diğer reserve şehirleri bankalarında 31.729.000.000, dolar olmak suretile ilk iki gurubun yekûnu 58.704.000.000 dolara ve üçüncü gurup bankalardaki ise 27.509.000.000 dolara balığ olmaktadır.

Burada Amerikan bankacılık sisteminin en mühim bir vasfına temas etmek zarureti vardır. Amerikan bankalarının, bir kaç yabancı memleketteki şubeleri hariç, buldukları şehir dışında şubeleri yoktur. Binaenaleyh, Amerikanın her şehir ve kasabası kendi bankalarına maliktir. Bu suretle büyük şehir bankalarının bilânçolarında görülen rakamların bu bankaların küçük şehirlerdeki şubelerinin de mevduat ve kuyudatını ihtiva etmesi ihtimali mevcut değildir.

Federal Reserve Kanunu ihtiyat nisbetlerinin zararlı kredi inkişaf ve daralmalarına mani olmak maksadile tadil selâhiyetini Federal Reserve System Meclisi İdaresine vermiştir. Mamafi bu salâhiyet mahduttur. Nisbetler kanunda musarrah asgari hadlerden aşağı indirilemeyeceği gibi iki mislinden yukarıya da iblağ edilemez.

1917 senesinden beri ihtiyat nisbetlerinde yapılan tadilât aşağıda gösterilmiştir:

Meri olduğu müddet	Vadesiz Mevduat		Küçük Şehirler	Vadeli
	Merkez Reserve Şehirleri	Reserve Şehirleri		
21/6/1917—15/8/1936	% 13	10	7	3
16/8/936—28/2/937	19.5	15	10.5	4.5
1/3/937—30/4/937	22.75	17.5	12.25	5.25
1/5/937—15/4/938	26	20	14	6
16/4/938—31/10/941	22.75	17.5	12	5
1/11/941—19/8/942	26	20	14	6
20/8/942—13/9/942	24	20	14	6
14/9/942—2/10/942	22	20	14	6
3/10/942—Meri	20	20	14	6

Kanunî asgarî nisbetler 1913 senesinde Federal Reserve kanunile vadesiz mevduat için New York ve Şikago'da yüzde 18, diğer Reserve şehirlerinde yüzde 12, küçük şehirlerde yüzde 9 ve vadeli mevduatta ise yüzde 5 olarak tesbit edilmiş iken 1918 tarihli kanunla bu asgarî nisbetler yüzde 13, 10, 7 ve 3 e indirilmiştir.

İhtiyatlar bankanın bulunduğu mahalle göre, haftalık veya yarım haftalık bakiyeler üzerinden hesaplanmaktadır. Vadesiz mevduata ait ihtiyatların hesaplanmasında mevcut bakiyelerden henüz tahsil halinde bulunan çeklerin tutarı ile ihtiyatı hesaplanan bankanın mahalli bankalardaki vadesiz mevduat yekûnu tenzil edilir.

FASIL V

AZA BANKALARININ İHTİYATLARININ GENİŞLEME VE DARALMASI

Başlıca üç unsur, Federal Reserve Systemince müdahaleye uğramadığı takdirde, banka ihtiyatlarını kifayetsiz bir hale ifrağ edebilir:

a) Ticarî camianın artan istikraz talepleri, bankanın ikrazat ve plasmanlarını ve bu suretle banka mevduatını, imtiyatlarda bir artış olmadan tezyid eder.

b) Halkın tedavül vasıtalarına olan talebinin artması bankalardaki gerek mevduat ve gerek ihtiyatlarını azaltırsa da ihtiyatlardaki azalış nisbeti mevduata nazaran daha fazladır.

c) Altının memleketten dışarı çıkması da yukarıdakine müşabih bir tesir icra eder. Bu da mevduatın ve ihtiyatların azalmasını intaç eder. Azalış nisbeti ihtiyatlarda daha yüksektir.

Halkın vergi ödemesi veya yeni ihraç edilen devlet obligasyonlarını mübayaaya etmesi ihtiyatları azaltırsa da bunlar az zamanda devlet masraflarının tediyesi dolayısıyla yerine gelir.

Bankaların ihtiyatları, bu unsurlardan her hangi birinin tesiri ile azaldığı takdirde Federal Reserve makamı bazı bankaların, bazan da bütün bankacılık sisteminin ihtiyat ihtiyaçlarını tatmin eder. Federal Reserve makamının bu maksat için kullandığı usuller aza bankalara ikrazat veya piyasadan menkul kıymetler mübayaasıdır.

Aza Bankalara İskonto ve Avans :

Aza bankalara ikrazat evvelâ ticarî senedatın iskontosu saniyen avans suretile yapılır. İskontoya ziraî ve ticarî senedat kabul edilir. İskontoya kabul tarihinde ticarî ve sınaî senedatın vadesi azamî 90 gün ve ziraî senedatın ise azamî 9 ay olmalıdır. Senetler Federal Reserve Bankalarına aza bankalar tarafından ciro edilmiş olarak tevdi edilmelidir. İskontoya kabul edilecek senedatın senet nevine ve ibraz eden bankaya göre değişen diğer şerait de mevcut ise de tafsilâttan kaçınmak maksadile burada zikredilmemiştir.

Federal Reserve Bankaları kâfi teminat mukabiinde azalara avans verebilirler. Avansların vadesi 90 günü tecavüz edemez. Avansların teminatı iskontoya kabul şeraitini haiz ticarî senedattır. Bu takdirde avanslar için faiz nisbeti teminat olarak gösterilen ticarî senedata tatbik edilmekte olan iskonto haddinin aynidir. Federal Reserve Bankalarınınca kabul edilecek diğer teminat mukabilinde yapılan avansların faiz nisbeti iskonto haddinden yüzde 0.5 yüksektir.

Federal Reserve Bankalarının yukarıda izah edilen usuller dairesinde aza bankalara temin edebileceği kredinin hududu ancak aza bankaların ibraz edebilecekleri kabule şayan ticarî, sınaî ve ziraî senedat ile diğer teminat miktarıdır.

İskonto Hadleri:

İskonto hadleri merkez bankalarının para piyasasına müdahale silâhlarının başında gelir. Fedral Reserve Systemin ilk senelerinde aza bankaların ihtiyatları kâfi olmadığını Federal Reserve Bankalarına mühim surette borçlu vaziyette bulunmaları mutattı. 1934 e kadar devam

eden bu devrede iskonto haddi bankaların istikraz ve ikraz kudreti üzerinde şiddetle müessir olmuş ve piyasa vaziyetlerine göre mühim tebeddül göstermiştir. 1920 senelerinde bu tebeddülât yüzde 3 ile 7 arasında tahalüf etmiştir. 1934 den sonra aza bankaların ihtiyatları arttığından Federal Reserve Bank kredisine ihtiyaçları ve binnetice iskonto hadlerinin tesiri azalmıştır. Meselâ bütün 1938 senesinde iskonto haddi New York Federal Reserve Bankasında yüzde 1, diğer Federal Reserve Bankalarında yüzde 1.5 olarak kalmıştır. Harp esnasında bir ucuz para siyaseti takib edildiğinden iskonto hadleri çok düşük olarak devam etmiştir. 31 Temmuz 1947 de meri iskonto nisbetleri bütün Federal Reserve Bankalarında aynı olmak üzere şunlardır:

a) 1 Sene ve daha az vadeli Birleşik Devletler Obligasyonları ile temin edilen avanslarda yüzde 1.

b) 1 seneden daha uzun vadeli Birleşik Devletleri Obligasyonları ile temin edilen avanslar, iskontolar ve iskontoya kabul edilebilen senedat ile temin edilebilen avanslarda yüzde 1.

c) Diğer şekillerde temin edilen avanslarda yüzde 1.5 .

Federal Reserve Bankalarının iskonto hadleri bankaların müşterilerine yaptıkları ikrazatın faiz nisbetlerinden ziyade para piyasası nisbetleri denilen hadlere müessirdir. Para piyasası nisbetleri arasında ticarî senedat, banka kabulleri, hazine bonoları, menkul kıymetler borsası vadesiz ikrazatı gibi borçlunun reyine müracaat edilmeksizin piyasada alınıp satılan obligasyonların iskonto veya faiz hadleri vardır. Bankalar ellerinde fazla para bulunduğu zaman evvelâ bu nevi obligasyonları mübayaa eder ve para ihtiyaçları bulunduğu zaman ise tercihan bu obligasyonları satarlar. New York piyasasındaki para fiyatları aşağıdadır.

Vadesiz ikrazat	yüzde 1.5
Vadeli ikrazat	yüzde 1.25 — 1.5
Ticari senedat	yüzde 1

Banker's Bill: 30 — 90 gün vadeli 1.5

120güne kadar vadeli 1.8 den yüzde 1, 1/16

150 den 180 güne kadar vadeli 1,1/4 — 1.3/16

Piyasada Menkul Kıymet Alım ve Satımı:

Open Market Operations denilen bu muamelât Merkez bankalarının para piyasasına müdahale vasıtalarından diğeridir. Bu muameleler Fede-

ral Reserve Bankalarınınca münferiden icra edilmemekte olup Federal Reserve makamatinca bütün sistem göz önünde tutularak idare edilir.

Federal Reserve makamata aza bankaların ihtiyatını arttırmak istediği zaman bu bankalardan menkul kıymetleri satın alır. Aza bankalar bu menkul kıymetleri ya kendi portföylerinden veya müşterilerinin portföylerinden satarlar. Aza bankaların portföylerinden satın alınan menkul kıymetlerin bedellerini Federal Reserve Bankaları mezkûr bankaların ihtiyar hesaplarına yatırır. Bu suretle aza bankaların ihtiyatları ve kredi imkânları çoğalır. Satın alınan menkul kıymetlerin menşei aza bankaların müşterileri olduğu takdirde mübayaaya bedeli müşterilerin aza bankalarındaki hesabı carisine matlup kayıt edilmekle beraber aza banka bu meblâğı Federal Reserve Bankasındaki hesabına da yatırır. Bu suretle aza bankanın bilânçosunun aktifinde ihtiyatları ve pasifinde mevduat aynı miktarda artmış olur. İhtiyattaki artış bankanın kredi imkânlarını tezyid ederse de bu artışın bir kısmı mevduattaki artışın karşılığını teşkil edeceğinden mübayaanın aza bankanın portföyünden yapıldığı takdirdeki kadar müessir olamaz.

Federal Reserve makamata aza bankaların kredi imkânlarını tahdit etmek istedikleri takdirde piyasaya menkul kıymetler satarlar. Bu menkul kıymetler ya bankalar veya müşteriler tarafından satın alınır. Bu muamele bankaların ihtiyatlarını ve binnetice kredi imkânlarını azaltır. Müşteriler tarafından mübayaaya bankaların hem mevduatını ve hem de ihtiyatlarını azaltacağından kredi imkânlarının tahdidi bakımından bankalara yapılan satış kadar müessir olmaz.

Aza Bankaların Kredi İmkânları ve Federal Reserve Bank Kredisi

Aza bankaların ihtiyatlarının büyük menbalarından biri Federal Reserve Bankalarının iskonto ve avanslarile Federal Reserve makamatinin menkul kıymetler mübayaasıdır. Aza bankaların ihtiyatları bu bankaların kredi imkânlarının temelidir. Bankalardaki mevduat bankalarca yapılan kredi imkânlarının temelidir. Bankalardaki mevduat bankalarca yapılan kredilerden tevellüt eder. Ticarî camia ve halk tediyelerini bu mevduat üzerine keşide ettikleri çekler ile yapmaktadırlar. Binaenaleyh aza bankaların kredi siyaseti arasında bir rabita vazifesini görmektedir.

Ticarî faaliyetin fazla ve binnetice emtia talebinin çok olduğu bir zamanda alıcıların mal bedellerini ödemek için krediye ihtiyaçları olur. Aza bankalar bu krediyi ancak kâfi ihtiyatları olduğu takdirde temin edebilirler. Federal Reserve Bankaları ise aza bankaların ihtiyat ihtiyaçlarını

iskonto, avans veya menkul kıymetler mübayaası suretile temin edebilirler.

Yalnız şurasını göz önünde bulundurmak lâzımdır ki Federal Reserve Bankalarının kredisi yolu ile ihtiyatlarda yapılan arttırmalar dolayısıyla aza bankaların kredi imkânlarındaki tezayüt ihtiyatlardaki artışa nazaran çok daha fazladır. Vadesiz mevduat için asgarî ihtiyat nisbetinin yüzde 20 olduğu ve Federal Reserve Bankalarıncı yapılan krediler dolayısıyla aza bankaların ihtiyatları 100 milyon dolar arttığı farzolunursa bu bankaların kredi imkânları 500 milyon dolar miktarında çoğalır. Binaenaleyh piyasanın munzam 500 milyon dolar krediye ihtiyacı olduğu zaman Federal Reserve Bankaların aza bankalara 100 milyon dolar kredi yapması kâfidir.

İhtiyat noksanı halkın bankalardaki mevduatı çekmesi veya harice altın sevkiyatı gibi sebeplerden tevelliüd ettiği takdirde bu imkânlardan istifade edilemez. İhtiyacın tamamının Federal Reserve Kredisi ile telâfisi icabeder.

Aza bankaların ikraz kudretleri mevcut ihtiyatlarına bağlı ve bu ihtiyatların idaresi de Federal Reserve Bankalarına mevdu olduğunu göre Federal Reserve Makamatı ihtiyatların miktarını çoğaltmak veya azaltmak suretile kredinin inkişafını veya daralmasını temin edebilir.

Mamafih, Federal Reserve Makamatı mühim selâhiyetleri haiz olmakla beraber, bunları daima istimal etmeğe muktedir değildirler. Federal Reserve makamatı aza bankaların kredi imkânlarını genişletebileceği kadar daraltabilir de; fakat aza bankaları kredi imkânlarını tevsi icbar selâhiyetleri yoktur. Teşebbüs borç almak istiyenden gelmelidir. Aza bankalar kredilerini ancak talep oldukça tevsi edebilirler. Federal Reserve Bank kredisi bankaların kredi imkânlarını tevsi edebilir. Sade bu krediyi talep temin edemez.

Banka İhtiyatlarının Terekküp Şekli:

Bütün aza bankaların ihtiyatları, bir kül halinde mütalâa edildiği takdirde, aşağıdaki iki unsurdan terekküp eder:

1 — Federal Reserve Banklar tarafından ikrazat ve menkul kıymetler mübayaası şeklindeki Federal Reserve Bank kredisi

2 — Dahilde istihsal veya dışarıdan ithal edilen altınlar.

Aza Bankaların diğer bankalardan veya müşterilerinden aldıkları çekler ve nakit Federal Reserve Bankasındaki ihtiyatlarını çoğaltacağı hatıra gelebilirse de bu ancak bankalar münferiden mütalea edildiği takdirde variddir. Bütün bankalar bir kül halinde mütalâa edildiği tak-

dirde bir bankanın ihtiyatlarını arttıran çekler diğer bazı bankaların ihtiyatlarını aynı miktarda azalttığı ve netice itibarile ihtiyat yekûnunda bir değişiklik hasıl olmadığı görülür. Nakit de aynı vaziyettedir.

Binaenaleyh ihtiyat miktarları üzerinde devamlı tesirleri olan unsurlar yukarıda tebarüz ettirilenlerden ibarettir. Bunlardan birincisi, yani Federal Reserve Bank kredisi hakkında yukarıda izahat verilmiştir. Aşağıda altının ihtiyatları tesirinin izahına çalışılacaktır.

Altın ve Federal Reserve Kredisi:

Amerikan Merkez bankacılığının bariz ve klasik merkez bankacılığından farklı bir vasfı memleketin altın stokunun merkez bankalarında değil Hazine de bulunmasıdır. Hükümet kendisine ibraz edilen altını bir safî onsu (ounce troy) (31 gram 1035) 35 Dolardan satın almaktadır. Satın alınmadan evvel altın külçesi eritilmekte ve içindeki safî altın miktarı tesbit edilmektedir. Bedel Hazine üzerine keşide edilen bir çekle altını tevdi edene ödenmektedir. Çeki alan bunu bankasına tevdi ve bu suretle eline geçen fazla meblağı Federal Reserve Bankalarında ihtiyat hesabına yatırmaktadır. Bu suretle gerek bahis mevzuu bankanın ve gerek bir kül halinde bütün aza bankaların ihtiyatları artmaktadır Burada bankalardaki Hazine mevduatı için Federal Reserve Bankalarında ihtiyat bulundurulması mecburiyeti olmadığı ve Hazinenin normal mevduatının - devlet borçları hasılatı hariç - bilhassa Federal Reserve Bankalarında bulunduğuna dikkat etmek lâzımdır.

Altın harbe takaddüm eden senelerde ve harp esnasında bilhassa harıçten gelmek suretile terakküm etmiştir. Aşağıdaki cetvelde 1932 senesinden beri Amerikada istihsal edilen altın miktarı, beher onsu 35 Dolar hesabı gösterilmiştir:

Sene	İstihsal	İthal
1934	108,191,000	1,131,994,000
1935	126,325,000	1,739,019,000
1936	152,509,000	1,116,584,000
1937	168,159,000	1,585,503,000
1938	178,143,000	1,973,569,000
1939	196,391,000	3,574,151,000
1940	210,109,000	4,744,472,000
1941	209,175,000	982,378,000
1942	130,963,000	315,678,000
1943	48,808,000	68,938,000

Sene	İstihsal	İthal
1944	35,778,000	845,392,000
1945	34,876,000	106,250,000
1946	56,900,000	311,500,000
	1,655,729,000	16,277,466,000

Bu suretle son iki sene zarfında Amerikaya ithal edilen altın miktarı dahilde istihsal edilenin takriben 10 mislidir. 1944 senesinde Amerikadan altın ihracatı mezkûr memlekete vaki altın ithalâtını geçmiştir. Bu vaziyet dünyanın muhtelif yerlerine dağılmış olan Amerikan askeri kuvvetlerinin masraflarından tahassul etmiştir. 1946 senesinde Amerikan ihracat fazlası dolayısıyla yine altın ithalâtı çoğalmıştır.

Haricden gelen altının kısmı azamı New York Federal Reserve Bankası vasıtasile gelmektedir. Federal Reserve Bankaları bu altını Hazineye tevdi etmekte ve altının bedeli New York Tecrübe Bürosu tarafından Hazine üzerine çekilen bir çekle ödenmektedir. Çek Federal Reserve Bankasında Hazine Hesabı carisinin zimmetine kayıt edilmektedir. Bu suretle hazinenin altın mevcutu artmakta buna mukabil hesabı carisindeki mevduatı azaltmaktadır. Hazine azalan hesabı cari bakiyelerini eski seviyeye ifrağı usul ittihaz etmiştir. Binaenaleyh Hazine Nezareti aldığı altın mukabilinde Federal Reserve Bankaları emrine altın tastiknameleri tahsis etmektedir. Bu suretle hazinenin günlük vaziyet cetvellerinin aktifinde Hazine Hesabı carisi veya pasifinde altın tastiknameleri fonu aynı miktarda artmakta ve Hazinenin kasa mevcudunda bir değişiklik olmaktadır. Federal Reserve Bankaları emrine verilen altın tastiknameleri ise Federal Reserve Notlarının karşılığını teşkil etmektedir.

Federal Reserve Bankalarının ihdasından beri ihtiyatlar miktarı bir kontrola tabi olmayan altın ve miktarı tamamen murakabe edilebilen Federal Reserve Bank kredisinde terekküp etmektedir. Bu iki unsur, aralarında miktar ve nisbet itibarıyla muayyen bir rabıta olmamakla beraber yek diğerinin yerine kaim olmaktadır. Altın miktarı fazla olduğu zamanlarda Federal Reserve Bank kredisinin fazla genişlemesine lüzum hasıl olmamakta, altın miktarı azalınca ihtiyatlarda bu yüzden hasıl olan boşluğun kredi ile doldurulması icab etmektedir. Mamafih Federal Reserve Kredisinin artışı faiz ve iskonto nisbetlerini düşürmek suretile altının harice çıkmasını ve kredinin daralması ise faiz nisbetle-

rini yükseltmek suretile altını celbeder. Altın azalması suretile ihtiyatlarda vaki azalmalar Federal Reserve Kredisi ile telâfi edilebilir.

İhtiyat miktarlarına muvakkaten tesir eden unsurların başında Hazine muamelâtı gelir. Vergi tahsilat mevsimlerinde aza bankaların ihtiyatları azalır. Buna mukabil Hazine Hesabı Carisinin matlup bakiyesi yükselir. Hazine obligasyonlarının satışı da, bankalar bu satışı kredi ile finanse etmedikleri takdirde, aynı tesiri icra eder. Hazine devlet masraflarını ödemek için tediyata başladığı zaman Hazine Hesabı Carisinin matlup bakiyesi azalır ve aza ihtiyatları yükselir. Tedavül hacminin genişlemesi ve daralması da ihtiyatlar üzerinde muvakkat tesirler yapar.

Aza ihtiyatlarının üçüncü unsurunu teşkil eden, fakat ehemmiyetsizliği dolayısıyla esaslı unsurlar arasında zikredilmeyen Hazine evrakı naktiyesi ve gümüş meskûkât vardır. Bunlar bankalara tevdi edilince bankalardaki mevduatı ve binnetice ihtiyat ihtiyacını çoğaltır. Bankalar bu evrakı naktiye ve meskûkâtı Federal Reserve Bankalarına tevdi ettikleri zaman ihtiyatlar yükselir ve bu evrakı naktiye ve meskûkât Federal Reserve Bank kredisi altından gayri aza bankaların ihtiyatlarının üçüncü, fakat ehemmiyetsiz bir unsuru teşkil eder.

FASIL: VI

FEDERAL RESERVE MAKAMATININ SELÂHIYETLERİ

Federal Reserve makamâtının geniş olan selâhiyetleri bazı kanunî ve amelî sebepler dolayısıyla takyid edilmiştir:

Tedavüide bulunan Federal Reserve Notları ve aza bankaların Federal Reserve Bankalarına mevdu ihtiyatları Federal Reserve Bankalarının borcunu teşkil eder. 31 Temmuz 1947 tarihinde bütün Federal Reserve Bankalarının tedavüide bulunan notları 24, 090,051,000 Dolar ve Federal Reserve Bankalarında aza bankaların ihtiyatları 16, 007, 408, 000 Dolardır Bunların yekûnu 40,097,459,000 Dolara baliğ olmaktadır. Federal Reserve Kanununa göre tedavüideki Federal Reserve notları mukabilinde yüzde 40 ve aza bankalar ihtiyatları mukabilinde yüzde 35 nisbetinde altın tastiknamesi karşılık bulundurulması lâzım idi. 12/6/1945 de meriyete giren bir kanunla bu nisbetlerin ikisi de yüzde 25 e tenzîl edilmiştir. Binaenaleyh, Federal Reserve Bankalarınca altın tastiknameleri halinde bulundurulacak karşılığın 10,024,365,000 Dolara baliğ olması lâzımdır. 31 Temmuz 1947 tarihli bilânçoya göre ise Federal Reserve Bankalarının emrinde mevcut altın tastiknameleri 19,621,179,000 do-

lara baliğ olmaktadır. Bu mikdar kanunî asgarî haddin bir misli fevkindedir. Binaenaleyh halen Federal Reserve Makamatı tedavüldeki Federal Reserve notlarını ve aza bankaların ihtiyatlarını ancak bir misli daha arttırmak imkânına mâliktirler.

Federal Reserve Makamatının tedavül hacmini ve ihtiyat mevduatını arttırmak hususundaki selâhiyetlerini takyid eden ameli sebepleri anlamak için Federal Reserve Notlarının, aza bankalar ihtiyatlarının Federal Reserve Bank kredisi ve altın mevcudu ile birlikte mütalâa edilmesi muvafık olur. Bunlar Federal Reserve Bankalarının bilânçolarının başlıca kalemlerini teşkil ederler. 1938 senesi sonundaki rakkamlar ele alırsa:

a — Altın tastiknamesi	12,000,000,000
b — İskonto ve menkul kıymetler	2,500,000,000
	<hr/>
	14,500,000,000
	<hr/>
c — Mevduat	10,000,000,000
d — Tedavüldeki Banknotlar	4,500,000,000
	<hr/>
	14,500,000,000

olduğu görülür. Bu vaziyete göre altın ve Federal Reserve kredisi 14.5 milyara baliğ olan miktarın menbaı olup, bunların on milyarı aza bankaların ihtiyatlarını teşkil etmiş ve 4.5 milyarı tedavüldeki banknotlar için kullanılmıştır.

Federal Reserve Makamatı altın miktarını murakabe edemezler. Altın Amerikaya ithalâta nazaran ihracat fazlası ve diğer memleketlerde iktisadî ve siyasî şartlardan kaçan sermaye dolayısıyla gelmektedir. Dahilde altın istihsali de mevcuttur. Fakat yukarıda gösterildiği veçhile son seneler zarfında bu istihsal ithalâtın ancak 1/10 ına tekabül etmektedir. Altın alındıkça Federal Reserve Bankalarında altın tastiknameleri miktarı (a) ve mevduat (c) aynen artmaktadır. Bu suretle ihtiyatları artan aza bankaların kredi imkânları genişlemekte ve bu bankaların Federal Reserve Bank kredisine vaki ihtiyaçları azalmaktadır. Binnetice, Federal Reserve Kredisi (b) azalmaktadır. Federal Reserve Makamatı piyasadan menkul kıymetler satın aldıkları takdirde mevcut menkul kıymetler (b) ve azaların ihtiyat mevduatı (c) artar. Federal Reserve Bankaları ellerindeki menkul kıymetleri sattıkları veya iskontolardan bir kısmını ödedikleri takdirde (b) ve mevduat (c) aynı miktarda azalır. Tabii bu hareketleri altın tastiknamelerinin artışı veya tedavül hacminin azalışı tadil edebilir.

Federal Reserve makamının kredi yolu ile aza ihtiyatlarını çoğaltmak kudretleri bir kanun hükmü ile altın nisbetlerine olan nisbeti ile tahdid edilmiş olduğu gibi, bu kudretleri aynı zamanda altın, aza ihtiyatları ve tedavül hacmi gibi diğer unsurlar tarafından amelî bir şekilde takyid edilmektedir. Memleketteki altın miktarı bütün dünyaya şamil iktisadî ve siyasî şartlara bağlıdır. Aza Bankaların ihtiyatları ise Federal Reserve Bank kredisine olduğu kadar altın mevcuduna, tedavüldeki nakit mevcuduna bağlıdır. Naktin tedavül hacmi nakte vaki ihtiyaca, ihtiyaç ise iktisadî şartlara bağlıdır. Binaenaleyh, Federal Reserve Bank kredisi bütün bu unsurların ve aza banka kredisine vaki talebin tesiri altında kalır.

Kısaca monetaire unsurlar yalnız birbirine bağlı olmayıp diğer unsurlar ile de alâkalıdır. Muayyen bir iktisadî vaziyet bir çok kuvvetlerin muhassasıdır. Bunlar arasında işçilik, ziraat, haricî ticaret, devlet masrafları ve vergileri, iklim şartları, ihtiraları ve nihayet harbî saymak mümkündür. Binaenaleyh merkez bankalarının siyaseti yalnız para ve kredi meselelerini değil, diğer unsurları da nazarı itibara almak mecburiyetindedir.

Mevcut ihtiyatlar asgarî hadlerin çok fevkinde olduğu ve bir kredi inkişafı iktisadî durumda fena bir tesir icra edecek mahiyette telâkki edildiği takdirde Federal Reserve Makamı ihtiyatların asgarî hadlerini yükseltmek suretile mevcut ihtiyatların tesirini azaltmış ve kredi inkişafını önlemiş olur. Aza bankalar ihtiyatlarına ait asgarî nisbetlerin yükseltilmesi ile Federal Reserve Bankalarının ikraz kudreti kanunla tayin ve tahdid edilmiş olup kendilerine tevdi edilen mebalîğ ile alâkalı değildir.

Federal Reserve Bank Kredisinin Mahiyeti:

Federal Reserve Bank redisi umumî bank kredisine müşabih ise de kanunla muayyen ve musarrah bir maksadı vardır. Bu kredinin maksadı aza bankalara ihtiyat teminidir. Bu kredi muayyen bir maksat için ihraç edilmekte olup diğer şekillere kabili tahvil ve miktar itibarile kabili murakabedir.

Binnetice Federal Reserve Kredisi Federal Reserve Makamının bir yerden temin ettikleri değil, bizzat yarattıkları mebalîğden tevellüd eder.

Federal Reserve makamının selâhiyetleri vasi ve ehemmiyetli ise de bunlar ancak kuvvetli bir kredi talebi olduğu zaman istimal edilebilir. Kredi talebi gevşek ve azaların ihtiyatları asgarî haddin çok fevkinde

olduğu zaman bu selâhiyetlerin tesiri çok azalır. Federal Reserve Makamı parayı bol ve ucuz yaparak talebi teşvik ve aza bankalar haricinde piyasadan menkul kıymetler mubaya ederek ihtiyatlar yaratabilirse de kredi için talep yaratamaz ve yaratılan mevduatın faal bir şekilde kullanılmasını temin edemez.

FASIL: VII

FEDERAL RESERVE SYSTEM AZASI BANKALARIN İHTİYATLARI VE ALÂKALI UNSURLAR

Aza bankaların ihtiyat bakiyeleri, altın stoku, Federal Reserve Bankaları kredisi, tedavül hacmi ve Hazine nakit ve mevduatı Federal Reserve Systemin siyasetinin tayininde en mühim rolü oynayan unsurlardır. Geçen fasıllarda bu unsurlar hakkında lüzumlu izahat verilmiştir. Bu fasılda ise birinci dünya harbinin sonundan beri bu unsurların geçirdiği tahavvüller izah edilecektir.

Aza Bankalar İhtiyatları:

Aza bankaların ihtiyatları 1919 senesinde 1.8 milyardan başlamış ve 1932 senesine kadar bazı muvakkat temevvüçler hariç hiç bir zaman 2.5 milyar doları tecavüz etmemiştir. 1934 senesinden sonra şiddetli artarak 1936 da 6 milyar, 1938 de 9 milyar, 1940 da 14 milyarı bulmuş ve bu tarihten sonra 1942 son baharına kadar tedrici bir azalma göstererek 12 milyara kadar düşmüş, ve sonra muntazaman artarak 1945 Kasımında tarihte vardığı en yüksek noktaya, yani 16 milyar dolara balığ olmuştur. Bilâhare tedrici bir azalma kayıtlı ederek Ocak 1946 da 15,682 milyona düşmüş ve bilâhare yine yükselerek 31 Temmuz 1947 de 16,007 milyona balığ olmuştur. Bu ihtiyatın ne derecede geniş bir kredi imkânı hazırladığı aşikârdır.

Altın ve Federal Reserve Bank Kredisi:

Evvvelki fasılda aza bankaların ihtiyatlarının bilhassa altın stokundan ve Federal Reserve Bank kredisinden tereküp ettiği tebarüz ettirilmişti. 1933 senesinden sonra ihtiyatlarda görülen bu büyük artışın sebebini ararken altın stokundaki tezayüd derhal göze çarpmaktadır. 1934 senesinde altın mevcudunun revaluer edilmesi ile bu stokun kıymeti 4 milyar dolardan takriben 8 milyar dolara balığ olmuştur. Harbe

takaddüm eden senelerin siyasî ve iktisadî huzursuzluğu sermayenin tehlikeli mntikalardan Amerikaya kaçmasına sebep olduğu gibi, harp hazırlığı yapan devletlerin fazla ithalâtı da Amerikada büyük bir altın terakümüne sebebiyet vermiştir. Bu suretle Amerikadaki altın mevcudu 1939 bidayetinde 14.5 milyar dolara baliğ olmuştur. Harp bu terakümü hızlandırmıştır. Bilhassa garp mütteliklerinin Amerikadan bedel mukabilinde mubayaa ettikleri harp malzemesi bedelleri bu terakümü şimdiye kadar hiç bir memlekette görülmemiş bir rakama, takiben 23 milyar dolara iblâğ etmiştir. 1941 sonlarında ve 1942 bidayetinde Amerikanın mütteliklerine icar ve iare yolu ile malzeme ve silâh teminine başlaması üzerine Amerikadaki altın terakümü hızını kayıp etmiştir. Amerikanın harp dolayısıyla memleket dışında yaptığı masraflar altın ihracına sebebiyet verdiğiinden 1945 senesi sonuna kadar altın mevcudunda takriben 3 milyar dolarlık bir azalma hasıl olmuştur. Sulhun avdedi ile altın stoku yine artarak 27 Ağustos 1947 de 21,665 milyona çıkmıştır.

Federal Reserve Bank kredisine gelince bu kredi 1918-1922 arasında şiddetli tahavvüller göstermiştir. 1922 den sonra 1930 senesine kadar ufak temevvüçler ile devam eden bu kredi 1929 krizini müteakip yavaş yavaş yükselerek 1934 senesinde 2.5 milyar dolara baliğ olmuş ve bu seviyeyi 1941 sonuna kadar muhafaza etmiştir. 1934-1941 devresinde altın stokunun şiddetli artışı dolayısıyla fazla Federal Reserve Kredisine ihtiyaç olmadığı ve bu suretle bu kredinin müstakar kaldığı görülmektedir. Binaenaleyh, bu devre zarfında aza bankalar ihtiyatının kısmı azalmasının menşei altın stokudur.

1941 senesinden sonra Federal Reserve Kredisinde de mühim artışlar görülmüştür. 1941 sonunda 2.5 milyar dolardan ibaret olan Federal Reserve Bank kredisi 1942 sonunda 6.5 milyar, 1943 sonunda 13 milyar 1944 sonunda 20 milyar, 1946 sonunda 25 milyar dolara baliğ olmuş ve bu tarihten sonra sert bir azalma ile 5 Nisan 1946 da 19,804,440,000 Dolara düşmüştür. Bu devre zarfında altın stokundaki artış aza bankaların ihtiyat ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Muazzam bir harp istihsalini finanse etmekte olan bankacılık sisteminin vasi kredi imkânlarına ihtiyacı vardı. Bu kredi imkânları ise ihtiyatların arttırılmasını icab ettirmekte idi. 1935-1939 vasatı 100 olarak telakki edildiği taktirde sınaî istihsal 1945 Martında 235 e baliğ olmuştur. Bu istihsalin finansmanı için lüzumlu kredinin temelini teşkil edecek ihtiyatları temin edecek kadar altın bulunmadığından Federal Reserve Bank Kredisi süratle artmıştır. Federal Reserve Bank Kredisindeki bu artış bilhassa devlet obligasyonları mubayası suretile olmuştur. 1939 senesinin sonunda bütün Federal

Reserve Bankalarının uhdelerindeki devlet obligasyonlarının kıymeti 2564 milyon dolardan ibaret iken 5 nisan 1946 tarihli bilançoda bu kalem 19,580 milyon dolara baliğ olmuştur. Harbin bitmesi ile sınaî istih-sal de bir düşüş göstermeğe başlamıştır. Mart 1945 de 235 olan istih-sal müşiri mezkûr sene sonunda 169 a düşmüştür. Bu düşüş bankalardan kredi talebi azaldığından kredi ihtiyaçlarını ve binnetice Federal Reserve Bank kredisini azaltmıştır. 1946 ve 1947 senelerinde iktisadi faaliyette vaki inkişaf neticesinde bu kredi 23 Temmuz 1947 de 22,093 milyon dolara çıkmıştır.

Tedavüldeki Nakit ve Hazine nakit Mevcudu:

Yukarıdaki rakkamlardan Federal Reserve Bank kredisi ile altın ye-kûnunun aza bankalar ihtiyatlarından fazla olduğu görülür. Bu hal bu iki unsurun aynı zamanda tedavülde bulunan naktin menşei olmasından ileri gelir. Hazine Hesabı Carisinin matlup bakiyeleri de aynı menbadan tahassul eder. 1934 senesine kadar ehemmiyetsiz olan Hazine nakit mevcudu ve hesabı carî bakiyesi 1934 senesinde altının revaluer edilmesi dolayısıyla 3.8 milyar dolara kadar yükselmiş, o tarihten 1945 sonuna kadar 3 ilâ 4 milyar dolar arasında temevvüç etmiştir.

Yukarıda tebarüz ettirilmiş olduğu veçhile Hazine matlup bakiyesi ve nakit mevcudu vergi taksit zamanlarına ve masraf tediye tarihlerine göre temevvüç eder ise de ekseriya müstakar bir seviye muhafaza eder.

FASIL: VIII

SPEKÜLASYON VE İSTİHLAK KREDİLERİ MUVACEHESİNDE FEDERAL RESERVE SYSTEM

Federal Reserve System Makamatı menkul kıymetler borsasında spekülasyon maksadı ile krediden istifadeyi men veya tahdid edici tedabir ittihazına selâhiyetlidir. Gayrı menkul ve emtia sahasındaki spekülasyonları takip ve bunlar hakkında malûmat toplamak Federal Reserve Makamatının vazifeleri cümlesindedir.

Menkul kıymetler spekülasyonunda kredi istimali bu kıymetler ha-millerinin menkul kıymetler mubayaası veya elde muhafazası için bu kıymetleri karşılık göstererek bankalar, borsa acenta ve dellallarında alabilecekleri borcun tahdidi suretile kontrol edilmektedir.

Miktar menkul kıymetlerin muayyen bir yüzdesi olarak tayin edilmektedir. 1934 şenesinde meriyete giren bir kanunla bu selâhiyet Fede-

ral Reserve Systemi meclisi idaresine verilmiştir. Tayin edilen nisbete marj denilir. Vaziyeti bir mîsal ile izah edelim:

Marj 60 olduğu farz edildiği taktirde 1000 dolarlık esham satın almak istiyen bir şahıs bu eshamı karşılık göstererek ancak 400 dolar istikraz edebilir, geri kalan 600 doları nakden ödemesi lâzımdır.

1945 sonlarında New York borsasında spekülasyon fazlalaştığından bu marj 100 e çıkmıştır. Bu suretle menkul kıymetler satın almak için bu esham ve tahvilat karşılık gösterilerek istikraza imkân kalmamıştır. 1 Şubat 1947 den itibaren Marj yüzde 75 e indirilmiştir.

Bu tayidat ve murakabe hakkı yalnız esham ve tahvilât alım ve muhafazasında kullanılacak kredilere müteallik olup menkul kıymetler karşılık gösterilerek ticarî maksatlarla akdedilen istikrazlara şamil değildir.

Marj 1934 senesinde 45 olarak tesbit edilmiş ve harbin bidayetine kadar 45 le 60 arasında temevvüç etmiştir. 1945 senesi içinde marj mühim değışikliklere mevzu olmuştur. 5 Şubat 1945 de 50 olan marj 4 Temmuzda 75 e ve 21 Ocak 1946 da 100 e iblâğ edilmiş ve 1 Şubat 1947 de 75 e indirilmiştir.

Harbin başlaması üzerine sivil ihtiyaçları karşılayacak istihsalin azalması ve işira kudretinin artmasının mubaayat tahdid edilmediği taktirde fiat artmasına sebebiyet vereceği muhakkak idi. Müstehliklerin krediden istifade ettileri takdirde fiatları artırıcı amillerin şiddetleneceği göz önünde tutularak Federal Reserve Bankalarına istihlâk kredilerini tahdid edici tedbirler almak selâhiyeti verilmiştir. Bu tedbir 27 Nisan 1942 de Cumhur Reisi Roosevelt tarafından aşağıdaki sözler ile ifade edilmiştir:

«Hayatın pahalılanmasına mani olmak için veresiye ve taksitle mubayaatı tahdid ve borçların, ipoteklerin ve sair mükellefiyetlerin ödenmesini teşvik etmeliyiz. Bu usul tasarrufu teşvik, fazla mubayaatı tehir ve harp tahvilleri için disponibil mebalığı tezyid eder».

FASIL: IX

FEDERAL RESERVE BANKALARININ AKTİF VE PASİFİ

On iki Federal Reserve Bankasının çarşamba günleri itibarile tanzim edilen vaziyet cetvelleri Cuma günleri neşir edilmektedir. Bu etüdün nazırlanđı zamanki en son vaziyet cetveli 5 Nisan 1946 Cuma günü neşir edilmiş olup 27 Ağustos 1947 tarihindeki vaziyeti göstermektedir. Bu cetvel muhteviyatı aşağıdadır.

Aktif	Dolar
Altın tastiknameleri	19,841,192,000
Federal Reserve Notları amortisman fonu	682,942,000
Altın tastiknamelerinin yekûnu	20,524,134,000
Diğer kasa	259,733,000
İskonto ve avanslar	134,560,000
Sınai ikrazat	1,831,000
Birleşik Devletler obligasyonları	14,148,528,000
Hazine bonoları	6,869,216,000
Borç tastiknameleri	369,300,000
Bonolar	719,690,000
Birleşik Devletler obligasyonları yekûnu	22,106,734,000
Yabancı bankalardan alacaklar	102,000
Diğer bankaların Federal Reserve notları	120,898,000
Tahsil edilmemiş senedat	2,251,365,000
Banka bonoları	31,845,000
Diğer aktifler	58,506,000
AKTİF YEKÛNU	45,489,708,000
Pasif	Dolar
Federal Reserve Notları	24,225,486,000
Mevduat:	
Aza bankalar ihtiyat hesabı	16,493,046,000
Birleşik devletler Hazine Hesabı Carisi	915,237,000
Yabancı	540,833,000
Sair	582,230,000
MEVDUAT YEKÛNU	18,531,346,000
Müeccel borçlar	2,016,879,000
Müterakim temettü ve sair borçlar	16,495,000
BORÇ YEKÛNU	44,790,206,000

Pasif	Dolar
Sermaye hesapları:	
Ödenmiş sermaye	193,288,000
İhtiyat (Madde 7)	439,823,000
İhtiyat (Madde 131)	27,455,000
Sair sermaye hesapları	38,936,000
PASİF YEKÜNU	45,489,708,000

ALTIN TASTIKNAMELERİNİN MEVDUAT VE FEDERAL RESERVE NOTLARINA NİSBETİ: Yüzde 46.

Aktif Hesaplar hakkında İzahat:

1 — Altın tastiknameleri: Bu miktar Federal Reserve Bankaları tarafından 1934 Tarihli Gold Reserve Act isimli kanun gereğince ve bilâhare Hazineye devir edilen altınlar dolayısıyla Hazinesinin Federal Reserve Bankalarına borçlu olduğu altın tastiknamelerini gösterir. Bunun içinde 682 küsur milyon dolarlık Federal Reserve Notları hesabı da vardır.

2 — Sair Nakit: Altın tastiknameleri ve Federal Reserve Notları müstesna Federal Reserve Bankaları uhdesinde bulunan sair evrakı naktiye ve meskûkât bu hesapta görülmektedir.

3 — Birleşik Devletler Obligasyonları: Amerika Birleşik Devletleri Hazinesince ihrac edilen muhtelif tiplerde bono, tahvil ve sair obligasyonlardan Federal Reserve Bankaları uhdesinde bulunanları gösterir. Bu hesap son senelerde çok ehemmiyet kesbetmiştir. 1938 bilânçosunda 2564 milyon dolardan ibaret iken son vaziyet cetvelinde 22,106,734,000 dolara balığ olmuştur. Bu hesap Federal Reserve Bankalarının piyasadan mübayaatını (open market operations) gösterir. Federal Reserve System'in azalarının ihtiyatlarının büyük bir kısmı bu yoldan temin edilir.

4 — İskonto ve Avanslar: Bu hesap reeskont suretile krediyi göstermektedir. Bu unsurda 1938 senesine nazaran mühim bir artış görülmekte ise de, «open market operations»ların yanında ehemmiyetsiz kalmaktadır. (1938 de 4 milyon Dolar; Halen 134 milyon dolar)

5 — Sınai İkrazat: Federal Reserve Kanununun 13 b maddesi mucibince sınai müesseselere yapılan ikrazatı göstermektedir.

6 — Tahsil Edilmemiş Senedat: Federal Reserve Bankalarına tevdi edilen çekler vesair mümasil senedattan henüz tahsil halinde olanları göstermektedir.

Diğer aktif hesapları izaha muhtaç değildir.

Pasif Hesapları Hakkında İzahat:

1 — **Federal Reesrve Notları:** On iki Federal Reserve Bankasının tedavülde bulunan banknotlarını gösteren bir hesaptır.

2 — **Mevduat:** Bu hesabın kısmı azamını aza bankaların ihtiyatları teşkil eder. Hazine Hesabı Carisinin matlup bakiyesi, yabancı bankaların (bilhasa merkez bankaları) mevduatı ve Federal Reserve System'e aza olmayan bankaların takas ve tahsil işleri için Federal Reserve Bankaları nezdinde bulundurdıkları hesapları da ihtiva eder.

3 — **Müeccel Borçlar:** Bu hesap aktifte görülen (tahsil halinde senedat) hesabının contre partisini teşkil eder. Tevdi edilen çekler Tahsil Halinde Senedat Hesabına zimmet ve tevdi eden namına müeccel borçlar hesabına matlup kayıd edilir. Çek tahsil edildikten sonra alakalı hesaplara nakil olunur.

Diğer pasif hesaplarının izahına lüzum yoktur.

Sermaye hesapları:

Federal Reserve Bankaların bütün eshamı aza bankaların elindedir. İhtiyat (Madde 7) zararları karşılamak için ihdas edilmiştir. Kazanç olarak bu ihtiyat tevzi edilemez; ancak dağıtılacak kâr, yüzde 6 dan az olduğu takdirde noksan, bu ihtiyattan telâfi edilebilir. Federal Reserve System'in tasfiyesi halinde bu ihtiyat Hazineye devir edilir. İhtiyatlar (Madde 13 b) hesabı, Federal Reserve Knununun 136. maddesi gereğince ikrazat dolayısıyla teraküm eden kazançları ve tenzil edilen zararları gösterir. Diğer sermaye hesapları ise tevzi edilmemiş kârları ve zarar karşılıklarını göstermektedir.

N E T İ C E

Bütün bir kıt'aya yayılan ve sınaî, ticarî ve zirai sahada diğer hiç bir memleket ile mukayese edilemeyecek olan Amerika Birleşik devletlerinin kendine has bir bankacılık sistemi vardır. Bu sistem Amerikalıların ademi merkezîyetçi ferdiyeci prensiplere de uygundur. Etüd metninde de tebarüz ettirildiği veçhile Amerika bankacılığı şube usulüne değil, mahallî bankalar sistemine müstenittir. Binnetice, Amerikada birbirinden müstakil binlerce banka vardır. Birkaç büyük bankanın hakim olduğu bir bankacılık sisteminde bir merkez bankası ihtiyaca kâfi gelebilirsede, Amerika gerek vüsat ve gerek bankacılığındaki ademi merkezîyet dolayısıyla bir merkez bankaları manzumesine ihtiyaç göstermiştir. Bu manzumenin teessüsü 1913 senesine kadar Amerikan bankacılığının başlıca

kusurları olan ihtiyatların dağınkılgı, nakit sisteminin elastikiyetten mahrumiyetini önlemiş, ihtiyatların temerküzünü ve nakit sisteminin elastikiyetini temin etmiştir.

Hazine nezareti kurulmuş olan bu muazzam mekanizmadan Hazine muamelâtı için geniş mikyasta istifade etmektedir. Harp senelerinde 10 milyar dolara varan senelik varidatın (devlet borçları hasılatı dahil) tahsili ve aynı rakkama yaklaşan tediyeğin icrasında çok geniş olan bu sistemin bütün unsurlarından istifade edilmiştir.

Bibliyografya:

- 1 — The Theory and Practice of Central Banking, Henry Parker Willis, Harper Brothers, 1936.
- 2 — The Federal Reserve System, Its Purposes and Functions, Federal Reserve System Meclisi İdaresi Neşriyatından, 1941 tabı.
- 3 — Muhasabat Umum Müdürü E. F. Barrett'in 6 Haziran 1939 tarihinde Des Moines Iowa'da Bankacılar Birliğine Hazine muamelâtı hakkında verdiği konferans.
- 4 — Treasury Bulletin, August 1947.
- 5 — Federal Reserve Bulletin, August 1947.
- 6 — Federal Reserve System During the War, Szymczack, The Borrough Clearing House, makale serisi.
- 7 — Banking and Monetary Statistics, Federal Reserve System İdare Meclisi neşriyatından.
- 8 — 2.9.1930 tarihli ve 176 sayılı Hazine sirküleri.
- 9 — 2.9.1930 tarihli ve 176 sayılı Hazine sirkülerinin 23/11/1940 tarihli ve II sayılı tadili.
- 10 — Aynı sirküllerin 10/7/1941 tarihli ve 12 sayılı tadili.
- 11 — 25/12/1943 tarihli ve 794 sayılı Hazine sirkülleri
- 12 — Aynı sirkülerin 22/7/1943 tarihli ve 1 sayılı tadili.
- 13 — Aynı sirkülerin 30/11/1943 tarihli ve 2 sayılı tadili.
- 14 — Aynı sirkülerin 4/4/1944 tarihli ve 3 sayılı tadili.
- 15 — 92 sayılı ve 15/12/1943 tarihli Hazine sirküleri.
- 16 — New York Times gazetesinin malî kısmının 29 Ağustos 1947 tarihli nüshası.